

**Alexandru Nicolschi, ilegalist comunist, spion sovietic, deținut și
general de securitate**

**Mihai Burcea, Marius Stan
experți ICCMER**

NICOLSCHI ALEXANDRU pe numele adevărat, **GRÜNBERG BORIS**¹ (n. 2 iun. 1915, Chișinău, Republica Moldova – d. 16 apr. 1992, mun. București)

S-a născut într-o familie de evrei basarabeni, tatăl său Grünberg Alexandru (n. ? – d. 1934) fiind de profesie morar iar mama casnică.

Grünberg Alexandru a mai avut 4 frați și o soră: Solomon (mort în timpul Primului Război Mondial); Șlema, de profesie morar, decedat în 1935 la Chișinău din cauza unui tifos exantematic; Zosim, funcționar la moară, decedat în 1935 la Chișinău; Iosif, muncitor calificat la un siloz din Chișinău, și Zina, muncitoare la fabrica de sifoane.

Mama sa, Rozalia Grünberg (n. ? – d. 1933), a mai avut 3 surori (Krijevschi Aniuta, Krijevschi Zena și Vera Iacobovici) și un frate (Krijevschi Manea), care au emigrat în SUA în 1905 odată cu exodul masiv al românilor peste ocean de la începutul secolului al XX-lea. Cu aceștia a ținut legătura prin corespondență în perioada 1925 – 1928, după care a întrerupt orice fel de comunicare.

¹ Prima fotografie provine din dosarul de cadre iar cea de-a doua este captură din „Memorialul durerii”, realizator Lucia Hossu-Longin, 1991. Lista abrevierilor se găsește la finalul studiului.

Nicolschi a mai avut două surori: Marva/Manea Grünberg (n. 1910, Chișinău, Republica Moldova – d. ?), a lucrat ca taxatoare la Societatea comunală de transport din Chișinău până în 1940. După izbucnirea celui de Al Doilea Război Mondial s-a refugiat în interiorul URSS unde a murit de tifos exantematic; și Fenea Grünberg (n. 1913, Chișinău, Republica Moldova – d. ?), muncitoare la Fabrica de tricotaje din Chișinău (? – 1940). În timpul celui de Al Doilea Război Mondial s-a refugiat în interiorul URSS unde a stat până în 1945, atunci când s-a întors în orașul natal. Ulterior, s-a angajat ca muncitoare țesătoare la Cernăuți începând cu anul 1946.

Intrarea în mișcarea muncitorească ilegală

În 1925, Nicolschi a absolvit 4 clase primare la Chișinău după care, în același an, a fost admis la Liceul nr. 2 din localitate. Însă situația financiară nu i-a permis să-și finalizeze studiile medii, astfel că abandonează cursurile în 1928 (în anul școlar 1929 – 1930 a încercat să continue studiile în particular pentru clasa a 4-a, dar din aceleași motive nu s-a prezentat la examene). În decembrie 1930 a intrat ca ucenic la un atelier de gravură și ștampile unde a muncit până în 1932, atunci când a plecat să lucreze la un alt atelier profilat pe lucrări de gravură și bijuterie (1932 – 1937). În primăvara anului 1932, Nicolschi a început să activeze în Sindicatul Unitare (structuri sindicale controlate de PCdR), iar în toamna aceluiași an, la recomandarea lui Brader Lacizer (membru în Comitetul orășenesc al Uniunea Tineretului Comunist din Chișinău), a fost cooptat în Uniunea Tineretului Comunist din România. Aici a deținut funcțiile de secretar al celulei din Cartierul „Muncești” din Chișinău și cea de instructor al Comitetului orășenesc Chișinău al UTCdR (oct. 1932 – 1937).

În iarna 1933 – 1934, în timpul alegerilor locale, a activat în cadrul Blocului Muncitoresc Orășenesc ca delegat din partea organizației locale a UTCdR².

La intrarea sa în mișcarea comunistă de tineret i s-a atribuit numele conspirativ de „Vasea”. În ziua de 28 martie 1933 a fost arestat ca urmare a căderii organizației comuniste de tineret „Școlarul Roșu”. La ancheta de la Siguranță, Nicolschi și-a dat

² Marius Oprea, „O biografie a terorii. De la spionul sovietic Grünberg la Nicolski” în *Cuvântul*, nr. 12 (112), martie 1992, p. 6.

seama că fusese arestat în urma unui denunț făcut de elevul Șlihemayer de la Liceul Comercial din Chișinău, căruia Nicolschi îi dăduse să citească unele materiale de propagandă interzisă în vederea recrutării sale ulterioare în UTCdR. În cursul anchetei, Nicolschi a realizat că Siguranța era la curent cu toată activitatea sa din cadrul UTCdR (în autobiografie susține că în fața anchetatorilor nu a recunoscut nicio acuzație care i s-a adus și nu a deconspirat pe nimeni).

În primele zile ale anchetei conduse de comisarul Gheorghiu și agentul Galițov, Nicolschi a fost bătut, însă după ce părinții săi i-au oferit comisarului Gheorghiu, prin intermediul avocatului, un șperț în valoare de câteva mii de lei, brutalitățile au încetat³.

Din lipsă de probe, dar și în urma sprijinului financiar și juridic al MOPR-ului (Ajutorul Roșu), după circa 2-3 săptămâni a fost pus în libertate. Ulterior eliberării sale și a unei părți a tinerilor comuniști arestați, Nicolschi și-a reluat activitatea ilegală în cadrul UTdC (eliberarea tinerilor comuniști fusese obținută de către avocatul Sachelarescu).

În august 1934 a fost însărcinat de către instructorul CC al UTCdR, Petre Gheorghe (alias „Vasile”), să activeze legal în cadrul Comitetului Regional Antifascist Basarabia, condus la acea dată de Petre Constantinescu-Iași și dr. Ipolit Derevici (aug. – nov. 1934). În ziua de 25 noiembrie 1934, această organizație camuflată a Kominternului a fost dizolvată prin ordinul generalului de divizie Ion Prodan, comandant al Corpului 2 Armată, iar o parte din liderii ei au fost arestați pentru o scurtă perioadă de timp, fiind ulterior judecați de către o instanță militară pentru infracțiuni la liniștea publică și propagandă antifascistă. Din cauza faptului că teritoriul Basarabiei se afla sub stare de asediu, procesul – care a avut loc în martie 1936 – s-a judecat de către o instanță militară⁴. Nicolschi a fost și el reținut pentru câteva zile, dar datorită presiunii opiniei publice (articole în presa de stânga, memorii, etc.) a fost repus în libertate. Odată eliberat, Nicolschi și-a reluat activitatea ilegală, fiind cooptat în Comitetul județean al UTCdR Chișinău. După plecarea în străinătate a unuia dintre liderii Comitetului județean al UTCdR (recte Leonid Boguslavschi), Nicolschi a fost numit în septembrie 1936 în funcția de secretar al Comitetul regional al UTCdR Basarabia. În martie 1936, atunci

³ *Memoria*, nr. 9/1993, p. 123.

⁴ Despre istoricul Comitetului Național Antifascist și liderii săi, desfășurarea procesului și sentințele pronunțate, vezi Stelian Tănase, *Clienții lui tanti Varvara. Istorie clandestine*, București, Ed. Humanitas, 2005, pp. 238-250.

când a avut loc procesul „antifasciștilor” din fostul Comitet Regional Antifascist Basarabia, Nicolschi a fost însărcinat de către Elisabeta Comnacu (lideră marcantă a Comitetului Județean PCdR Chișinău) să organizeze o manifestație de protest împotriva autorităților în fața tribunalului militar din Chișinău. Bineînțeles, poliția a efectuat numeroase arestări în rândul tinerilor comuniști printre care se afla și Nicolschi (vor fi eliberați totuși după 2 zile de la evenimente). În toamna anului 1936, un instructor al CC al UTCdR l-a numit în funcția de secretar al Comitetului regional al UTCdR Basarabia, funcție în care nu a zăbovit prea mult deoarece în primăvara anului 1937, un instructor al CC al PCdR a venit cu hotărârea de dizolvare a Comitetului regional al UTCdR (Basarabia). Tot cu această ocazie, lui Nicolschi i s-a comunicat decizia de acceptare a sa în rândurile membrilor de partid (ulterior, după 1950, i s-a acordat vechimea în partid din momentul intrării sale în UTCdR – 1932). Prima sarcină primită a fost cea de reorganizare a Comitetului Județean PCdR Chișinău. Nu a apucat să ducă la îndeplinire această directivă din cauza încorporării sale în Armata Regală, respectiv la Compania 4 din Regimentul 2 Transmisiuni Iași (apr. 1937 – nov. 1938). În perioada satisfacerii serviciului militar s-a calificat în meseria de operator telefoane, fiind însărcinat cu șefia atelierului regimentului (a fost lăsat la vatră cu gradul de caporal). Câtă vreme s-a aflat sub arme, Nicolschi nu a întrerupt legătura cu partidul, comunicarea fiind asigurată prin tovarășul Lupușor.

Capturarea spionului Nicolschi în preajma izbucnirii războiului cu URSS și detenția acestuia la Penitenciarul Aiud

După demobilizare s-a angajat ca mecanic de telefoane în Chișinău, însă nu va petrece prea mult timp în câmpul muncii pentru că, în ianuarie 1939, este concentrat ca mecanic de telefoane la Compania 6 Transmisiuni din Divizia 6 Infanterie, cantonată în județul Dorohoi. În concentrare va sta cu o întrerupere de 4 luni până în iulie 1940, când ostașii basarabeni au fost demobilizați și repatriați ca urmare a cedării Basarabiei către URSS (în autobiografie, Nicolschi numește raptul teritorial din vara anului 1940 „eliberare”!). Revenit la Chișinău, Nicolschi se va angaja ca tehnician de transmisiuni/mecanic de telefoane la Stația telefonică interurbană din Chișinău (iul. –

dec. 1940). La scurtă vreme de la angajare a fost contactat de către organele NKVD pentru a i se încredința o misiune specială pe teritoriul României.

Într-o autobiografie dată la București în ziua de 3 martie 1953, generalul de securitate Nicolschi povestea momentul în care a fost selectat de către sovietici pentru a desfășura activitate de spionaj pe teritoriul României:

În luna septembrie-octombrie (1940-n.n.) am fost convocat la sediul CC (probabil că se referă la sediul central al partidului comunist din Chișinău-n.n.). Acolo am avut o discuție cu un tov. care s-a prezentat ca instructor (activistul Ifimov l-a prezentat pe Nicolschi căpitanului NKVD Andreev-n.n.). El mi-a reamintit despre activitatea mea revoluționară întrebându-mă dacă sunt hotărât să continui lupta mai departe. Am răspuns afirmativ-atunci el mi-a spus că este vorba despre îndeplinirea unei însărcinări din partea guvernului sovietic în România fascistă. Instruirea mea a durat câteva luni. Am trecut granița în luna Mai 1941. Din cauza unor defecțiuni neprevăzute (Am fost trecut într-o zonă unde sau făcut întărituri, șanțuri antitanc și trebuia sa le ocolesc), în decursul nopții n-am putut să mă îndepărtez prea mult de frontieră. Am fost arestat. În timpul anchetei am ascuns identitatea reală-Grünberg Boris din Chișinău fiul lui Alexandru și Rozalia dându-mă drept Nicolschi Alexandru din Tiraspol fiul Serghei și Ana. (Cu numele schimbat cât și a părinților am rămas și după 23 August-astfel fiind trecut în actele mele). Toate acestea le-am făcut cu scopul de a deruta ancheta⁵. Deasemenea am ascuns misiunea dată de a lua legătura cu rezidentul Moldoveanu din jud. Brăila, Plasa Țândărei, com. Sudit și să organizeze condițiile pentru crearea unor legături și instalarea unui post de emisie. Am recunoscut o activitate proprie fictivă⁶.

Potrivit istoricului Mihai Pelin, Nicolschi ar fi fost recrutat de către căpitanul NKVD Andreev în martie 1941, în vederea trimiterii sale în România cu misiunea de a obține informații despre trupele germano-române amplasate în zona nordică a țării, dar și despre starea de spirit a populației. După o instrucție preliminară în tacticile de disimulare și de orientare în teren, Nicolschi a primit suma de 13.450 de lei pe care urma să o

⁵ Este foarte probabil ca Boris Grünberg să-și fi luat numele fictiv de Alexandru Nicolschi de la fostul membru al Biroului Politic al PCdR din anii '30, Alexandru Nicolschi alias „Feodorov”. Jurnalistul Miruna Munteanu și istoricul Cristian Troncotă avansează ca ipoteză de lucru ideea că acest Nicolschi ar fi decedat în anii '30 iar Grünberg i-ar fi preluat numele, aceasta fiind o practică des folosită de ilegaliști și serviciile de informații sovietice pentru a deruta și induce în eroare Siguranța română. Miruna Munteanu, „«Abel», biografia reală a spionajului cu o mie de fețe”, în *Dosare ultrasecrete*, 17 octombrie 1998, p. 234 și Cristian Troncotă, *Torționarii. Istoria instituției Securității regimului comunist din România (1948-1964)*. București, Ed. Elion, București, 2006, p. 46. La Arhivele Naționale ale României se găsesc 3 dosare întocmite de Siguranța interbelică pe numele ilegalistului Alexandru Nicolschi, cu numele adevărat de Alexandru Petras (n. 1894, satul Pogribeni, com. Isovoarele, jud. Orhei, Republica Moldova) zis „Belov”, zis „Petrenco”, zis „Sașa”. Într-o notă din 2 aprilie 1932 a Inspectoratului Regional de Poliție București, se preciza că evadatul Alexandru Nicolschi de profesie mecanic, „membru principal în partidul comunist”, este condamnat la „10 ani închisoare pentru crimă contra siguranței statului”. Alexandru Nicolschi evadase alături de comunistul Macovei Vladimir în 1932 în timp ce erau transportați de la închisoarea Văcărești la închisoarea Soroca/Chișinău. Pentru detalii vezi ANIC, Fond 95, Dosarele nr. 42, 42/147 și 42/1777.

⁶ Arhiva CNSAS, Fond *Cadre*, Dosar nr. 00055, fv. 15.

folosească la achiziționarea unor haine precum și pentru transport⁷. Aceste informații au fost culese de Mihai Pelin din dosarul de membru de partid al lui Nicolschi aflat în custodia fostului Consiliu Politic al Ministerului de Interne⁸. Se pare că legătura dintre căpitanul Andreev și Nicolschi ar fi fost intermediată și de Vasile Luca, secretar al CC al PMR la începutul anilor '50⁹.

În noaptea de 26 mai 1941, Nicolschi, sprijinit de căpitanul Andreev și de alți 2 locotenenți de grăniceri sovietici, a trecut clandestin granița în România pe la Proboțești, însă în dimineața zilei a fost descoperit de grănicerii români în sectorul de graniță Hlișeu-Ciut, județul Dorohoi.

Fragmente din dosarul de partid au fost publicate în hebdomadarul „Cuvântul” din 1992 de către istoricul Marius Oprea. De asemenea, într-un număr din 1993 al revistei „Memoria”, a fost publicată autobiografia de partid a lui Nicolschi precum și o parte din interogatoriul luat acestuia după capturare, fără a se preciza însă autorul și sursa documentelor.

Publicăm un fragment din acest interogatoriu luat la data de 13 iunie 1941 de către căpitanul magistrat Camil Bărbulescu:

Misiunea propriu-zisă: în ziua de 26 mai a.c. a fost chemat de recrutorul său, căpitanul Andreev, și i s-a spus care e misiunea. Aceasta consta în strângerea de informații privind: mișcările de trupe, starea de spirit a populației, situația economică, tot ce mai putea observa prin locurile pe unde trecea. Zona de acțiune: orașele Botoșani, Buzău și București. La București trebuia să ajungă dimineața, pentru ca să nu aibă nevoie să tragă la hotel. Această precauție era luată deoarece el avea actele pe București și ar fi părut suspect ca un om cu domiciliul în București să doarmă la hotel. În seara aceleiași zile trebuia să plece în București. Din acel moment, căpitanul Andreev nu l-a mai părăsit nici o clipă. Când și cum a trecut frontiera: în ziua de 26 mai a.c. a plecat la Cernăuți, însoțit de căpitanul Andreev, cu autobuzul la Herța. Acolo, căpitanul Andreev a intrat în Comandatura de grăniceri, agentul fiind lăsat într-o curte, izolat. După 20 de minute, căpitanul Andreev a ieșit de la Comandatură și împreună cu agentul au mers la casa unui evreu unde au cerut să li se permită să ia masă, ei având alimentele aduse de la Cernăuți¹⁰.

⁷ Mihai Pelin, *Un veac de spionaj și poliție politică. Dicționar alfabetic*, București, Ed. Elion, 2003, pp. 202-203.

⁸ Aceste documente nu ne sunt azi accesibile deoarece Ministerul Administrației și Internelor refuză accesul experților IICCMER la dosarele de cadre și de partid ale foștilor ofițeri și generali ai MI.

⁹ Marius Oprea, *Bastionul cruzimii. O istorie a Securității (1948-1964)*, Iași, Ed. Polirom, 2008, p. 210.

¹⁰ „Interogatoriul spionului sovietic Alexandru Nicolschi luat la data de 13 iunie 1941 de către căpitanul magistrat Camil Bărbulescu”. *Memoria*, nr. 9/1993, p. 130.

După preluarea puterii de către comuniști, căpitanul magistrat Camil Bărbulescu (n. 20 mart. 1907, mun. București) a fost arestat în 1948 și ținut în arest preventiv până în 1951, când a fost judecat și condamnat la 5 ani temniță grea pentru „crime contra umanității”, de către Curtea Supremă de Justiție. În 1954 a fost judecat în baza articolului 193¹ din Codul Penal („activitate contra clasei muncitoare”) primind o condamnare de 7 ani temniță grea pentru că ar fi „judecat și maltratat elemente democratice și cercetări abuzive”. A trecut prin penitenciarele Craiova, Jilava, Aiud, Central Făgăraș, Cluj Tribunal și Colonia de muncă Baia Sprie, fiind eliberat abia în august 1956¹¹.

În dosarul de cadre al lui Nicolschi se găsește un buletin de identitate eliberat de Comisariatul XI Poliție din Prefectura Poliției Capitalei la data de 18 iunie 1940 și un livret militar. Ambele documente erau false, fiind întocmite pe numele conspirativ al lui Nicolschi – „Ștefănescu Vasile” (cetățean român de 25 de ani, domiciliat în București, strada Vergului nr. 5; în livretul militar sunt redată cu acuratețe perioadele reale în care Nicolschi a satisfăcut serviciul militar, dar și concentrările; în același livret se găsește și o fotografie cu „Ștefănescu Vasile” în uniformă de caporal în dreptul căreia sunt redată semnalmentele reale ale militarului – înălțime: 1.68 m, ochi: căprui, păr: castaniu). Aceste documente îi fuseseră fabricate de NKVD pentru a-i servi la misiunile de spionaj din România.

După efectuarea anchetei de către Biroul II contrainformații din Marele Stat Major al Armatei, Nicolschi a fost trimis în ziua de 24 iunie 1941 la Bacău, acolo unde își avea sediul Curtea Marțială a Comandamentului 4 Teritorial. Aici, locotenent colonelul Corneliu Rudeanu (procuror militar) i-a luat un scurt interogatoriu după care a întocmit actele de trimitere în judecata Curții Marțiale sub acuzația de spionaj. Actele au fost înaintate generalului Constantin Cernătescu, comandant al Armatei a IV-a din Moldova, cel care a avizat prin ordin trimiterea în judecată.

Procesul a avut loc la începutul lunii iulie 1941 la câteva săptămâni de la izbucnirea războiului cu URSS, completul de judecată fiind format din magistrații militari Cincu, Pomârleanu și Alexandru Burada iar acuzaarea reprezentată de procurorul militar de instrucție, locotenentul (r) Gheorghe Scheletti (cel care de altfel a și cerut pedeapsa

¹¹ AANP, Fond *fișe matricole penale-deținuți politici*, fișele deținutului politic Bărbulescu Camil.

capitală pentru Nicolschi)¹². În cele din urmă, beneficiind de o bună pledoarie din partea avocatului numit din oficiu (Nicolae Zguroiu), Curtea Marțială a Comandamentului 4 Teritorial din Bacău l-a condamnat, prin Sentința nr. 481 din 7 iulie 1941, la muncă silnică pe viață pentru „tentativă de spionaj” (recursul scris de avocatul său i-a fost respins la 26 august 1941). Președintele instanței care a pronunțat această sentință a fost locotenent colonelul magistrat Burada Alexandru (n. 28 iul. 1894, mun. Iași, jud. Iași). De notat că în data de 5 ianuarie 1952, Alexandru Burada a fost depus la penitenciarul Jilava de către Cabinetul criminali de război din Parchetul Curții de Apel București care îl arestase sub acuzația de crime împotriva umanității. În fișa matricolă penală a deținutului politic Burada T. Alexandru aflată în arhiva ANP, la rubrica descrierea pe scurt a faptei, se menționa:

Fost comisar regal a aprobat și supus la tratamente neomenoase deținuți din orașul Cernăuți¹³.

În 1953, Burada Alexandru a fost condamnat la 17 ani muncă silnică pentru crime împotriva umanității.

După condamnare, Nicolschi a fost trimis să-și execute pedeapsa mai întâi la penitenciarul Ploiești, de unde a fost transferat în septembrie 1941 la penitenciarul Aiud, loc de deținere în care își ispășeau pedepsele spionii, teroriștii și dezertorii, dar și deținuții de drept comun (acolo s-a întâlnit și cu alți spioni sovietici precum Vladimir Gribici și Simion Zeiger).

Nicolschi s-a ocupat la Aiud cu distribuirea donațiilor materiale și bănești care soseau prin „Ajutorul Roșu/Apărarea Patriotică”. Pentru sprijinul acordat lui Nicolschi în închisoare, unii dintre foștii săi colegi de detenție vor ajunge în anii '50 ofițeri de securitate: Ratușani Mihail – maior la Direcția a III-a din MAI (martie 1956), Șișman Afanasie – căpitan în funcția de șef al Secției de Securitate T.A. din Galați (martie 1956) și Dumitru Constantin Teodor – locotenent major în funcția de comandant al penitenciarului Brăila¹⁴ (28 mart. 1952 – 9 nov. 1953). Referințele pozitive date de

¹² Marius Oprea, „Biografia unui torționar. În 1941, Nicolski a fost condamnat la muncă silnică pe viață” în *Cuvântul*, nr. 13 (113), martie-aprilie 1992, p. 6.

¹³ AANP, Fond *fișe matricole penale-deținuți politici*, fișa deținutului politic Burada T. Alexandru.

¹⁴ Vezi pe larg biografia lui Dumitru Teodor Constantin în Mihai Burcea, Marius Stan, Mihail Bumbăș, *Dicționarul ofițerilor și angajaților civili ai Direcției Generale a Penitenciarelor. Aparatul Central (1948-1989)*, vol. I, Iași, Ed. Polirom, 2009, pp. 213-216.

aceștia în anii '50 cu privire la comportarea „demnă” a lui Nicolschi în penitenciar se regăsesc în dosarul de cadre.

În ziua eliberării din penitenciar, Nicolschi a condus grupul de 70 – 80 de deținuți care s-a îndreptat spre București cu trenul, ajungând la destinație abia după 4 zile.

Istoricul Marius Oprea afirmă că la penitenciarul Aiud, Nicolschi ar fi fost sprijinit și protejat chiar de către directorul stabilimentului:

A fost transferat la sfârșitul lunii septembrie 1941 în închisoarea Aiud, unde își ispășeau pedeapsa rușii depistați ca agenți secreți infiltrați pe teritoriul nostru. Aici era cât pe ce să fie acuzat pentru tentativă de evadare: foștii deținuți de drept comun din celula în care a fost băgat Nicolschi slăbiseră zăbrelele ferestrei. Numai bunăvoința șefului închisorii a evitat un deznodământ nefericit pentru el (se pare că acest incident ar avut loc la sfârșitul anului 1943-n.n.). Curând, fostul spion a ajuns chiar un protejat al conducerii, fapt datorită căruia, ulterior sub comuniști, comandantul Penitenciarului Aiud și familia acestuia au fost protejații lui Nicolschi, deși ei figurau pe listele negre ale Securității¹⁵ (din informațiile existente în dosarul de cadre aflăm că în august 1944 director al penitenciarului Aiud era Theodor Vasilescu iar comandant militar al penitenciarului, maiorul magistrat dr. A. Munteanu-n.n.).

Protecția pe care i-a acordat-o magistratul militar Munteanu lui Nicolschi este confirmată de către acesta din urmă chiar și după 1989:

Aici m-a salvat maiorul magistrat Munteanu, comandant de închisoare, un om drept. L-am ajutat și eu când a fost arestat. Am făcut depozitie pentru el la Tribunalul Poporului și în aceeași zi a fost pus în libertate. Am spus acuzatorului public să se poarte cu el cum s-a purtat el cu mine în închisoare. Vă dau ca amănunt: întâmplarea face ca acuzatorul public în acel proces să fie Alexandru Drăghici. Eu am dat toate amănuntele comportării sale (...) În aceeași zi l-a pus în libertate (Alexandru Drăghici-n.n.). Să vă spun cum au stat lucrurile. Înainte de a sta noi în celula aceea din Aiud, au stat acolo niște deținuți de drept comun și ei au încercat mai întâi să evadeze. Și noi am aflat de aceasta mai târziu. Iar directorul penitenciarului așa a arătat, că nu noi am fost aceia care au început să sape sub podea la baza zidului celulei, ci acei deținuți de drept comun. Deși, el încheie referatul său cu mențiunea că singurul dubiu a fost că în gaura respectivă a găsit o fasole încolțită și că, cu puțin timp înainte, cineva a umblat. Dar că, în lipsa unor probe directe, numai pe baza unor supoziții nu ne poate acuza (...) El a fost cinstit (maiorul Munteanu-n.n.). Despre ceilalți nu știu¹⁶.

¹⁵ Marius Oprea, *Banalitatea răului. O istorie a Securității în documente 1949-1989*, Iași, Ed. Polirom, p. 563.

¹⁶ Lucian Popescu, Mihnea Măruță, „Generalul de Securitate Nicolski mărturisește” în *Nu*, nr. 53, 14-20 octombrie 1991, p. 12.

Unitățile paramilitare ale PCdR, trambulina pentru Corpul Detectivilor

După emiterea Decretului Lege nr. 1624 din 24 august 1944 privind amnistia generală politică, militară și agrară prin care au fost amnistiați toți deținuții politici comuniști (mai puțin legionarii), Nicolschi a fost eliberat din penitenciarul Aiud la data de 29 august 1944. Cu toate acestea, el n-ar fi trebuit teoretic să beneficieze de actul normativ respectiv deoarece fusese condamnat pentru spionaj. Începutul lui septembrie 1944 îl găsește pe Nicolschi la Secția patriotică din cadrul Comandamentului General al Formațiunilor de Luptă Patriotice condus de Emil Bodnăraș, în funcția de ajutor de responsabil politic (acest Comandament funcționa în Aleea Alexandru nr. 23, acolo unde își avea sediul și CC al PCdR).

După desființarea Formațiunilor de Luptă Patriotice¹⁷ a rămas în cadrul CC al PCdR ca activist într-o Grupă specială din care mai făceau parte Ștefan Mladin, Tudor Sepeanu, Mișu Dulgheru, Costel Cozia etc. Această grupă avea misiunea de a organiza o rețea informativă care să supravegheze activitatea partidelor istorice: PNT și PNL!

În decembrie 1944, mai mulți membri ai Formațiunilor de Luptă Patriotice au fost puși să dea autobiografii lapidare: Mișu Dulgheru, Ștefan Mladin, Tudor Sepeanu, Petea Gonciaruc (etc.). Printre aceștia s-a numărat și Alexandru Nicolschi:

În Decembrie 1940 am fost trecut la altă muncă la NKVD grăniceri. În Mai 1941 am fost trimis cu o misiune în România. Când am căzut ca să-mi pot ascunde trecutul și misiunea, m-am dat drept Nicolschi Alexandru Sergheevici din Tiraspol Funcționar la Sovietul orașenesc. Sub acest nume am fost cercetat și condamnat¹⁸.

La sfârșitul anului 1944 a fost trimis în funcția de instructor al Comitetului Județean Brașov al PCdR (dec. 1944 – apr. 1945). Apoi, în aprilie 1945, a fost încadrat în MAI unde a deținut funcțiile de comisar șef la Serviciul cercetări și anchete din Corpul Detectivilor (apr. – mai 1945), ajutor șef (mai – dec. 1945) și ulterior șef al Corpului Detectivilor din Direcția Generală a Poliției (dec. 1945 – iun. 1947).

¹⁷ La 16 noiembrie 1944, în urma unei hotărâri a Frontului Național Democratic cu privire la desființarea Formațiunilor de Luptă Patriotice, Comandamentul General al Formațiunilor de Luptă Patriotice a emis un comunicat prin care anunța dezarmarea și dizolvarea Formațiunilor în întreaga țară. De asemenea, începând cu data de 16 noiembrie 1944, toți membrii Formațiunilor urmau să predea armele „organelor militare competente”. ANIC, Fond *CC al PCR – Secția administrativ-politică*, Dosar nr. 25/1944, f. 50.

¹⁸ Autobiografie dată de Alexandru Nicolschi în decembrie 1944. ANIC, Fond *CC al PCR-Secția administrativ-politică*, Dosar nr. 83/1944, f. 41.

Această structură polițienească (Corpul Detectivilor) a fost creată în 1929 și avea ca scop culegerea de informații care vizau siguranța statului prin diferite metode: informatori, filaj, investigații, interceptări telefonice, cenzura corespondenței ș.a.m.d. De-a lungul timpului, Corpul Detectivilor a devenit un organism profilat pe acțiuni de poliție politică desfășurate împotriva adversarilor politici. Odată cu instaurarea guvernului Petru Groza și demararea procesului de „democratizare a aparatului de stat”, organigrama Corpului Detectivilor a fost modificată, iar în principalele funcții de conducere au fost numiți comuniști sau simpatizanți PCR (în urma reorganizării de la jumătatea lui martie 1945, efectivele au fost stabilite la 220 de ofițeri și agenți de poliție, dintre care 57 proveneau din vechiul aparat iar 163 erau proaspăt angajați)¹⁹. După numai o lună de la reorganizare, un raport al Corpului Detectivilor menționa arestarea a 31 de „criminali de război și vinovați de dezastrul țării”, 203 „deținuți politici”, 21 de „arestări speciale” și 262 de arestați preventiv. În următoarele luni de zile, „motoarele” Corpului Detectivilor au funcționat la capacitate maximă, astfel că în perioada 1945 – 1946 structura aceasta a Direcției Generale a Poliției a participat la urmărirea, arestarea și anchetarea mai multor grupuri de rezistență anticomunistă: „Sumanele Negre”, „Graiul Sângelui”, „Haiducii lui Avram Iancu”, „Mișcarea de Rezistență”, „Sarmisegetuza”, „Organizația T”, „Cămășile Albe”, „România Firească”, „Tineretul Liber”²⁰.

Principala atribuție a Corpului Detectivilor era urmărirea și supravegherea membrilor și simpatizanților Mișcării Legionare („problema legionară”), sarcină de care Nicolschi în special s-a achitat foarte bine²¹.

Una dintre măsurile luate de Alexandru Nicolschi în vederea eficientizării acestei structuri a fost operaționalizarea Brigăzii Mobile, subunitate polițienească funcțională în subordinea Corpului Detectivilor. Brigada era încadrată cu câteva zeci de agenți care în scurtă vreme de la venirea lui Nicolschi în fruntea Corpului Detectivilor va opera sute de

¹⁹ Florian Banu, „«Un deceniu de împliniri mărețe». Evoluția instituțională a Securității în perioada 1948-1958”, Iași, Ed. Tipo Moldova, p. 61.

²⁰ Alexandru-Alin Spânu, „Organizarea și activitatea Direcției Generale a Poliției (6 martie 1945-31 decembrie 1947)”, în *Arhivele Securității*, vol. II, București, Ed. Nemira, 2004, p. 17, *apud* Florian Banu, „Un deceniu de împliniri mărețe”. *Evoluția instituțională a Securității în perioada 1948-1958*, Iași, Ed. Tipo Moldova, p. 62.

²¹ Despre atribuțiile Corpului Detectivilor și organizațiile urmărite de această structură vezi pe larg Alin Spânu, *Istoria serviciilor de informații/contrainformații românești în perioada 1919-1945*, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2010, pp. 585-587.

arestări în miez de noapte, în rândul opozanților politici și al vechilor cadre din aparatul represiv²². Totodată, numărul informatorilor care deserveau Corpul Detectivilor a crescut exponențial odată cu apropierea alegerilor generale din toamna anului 1946. Prin plasarea lui Nicolschi la conducerea Corpului Detectivilor, liderii PCdR au beneficiat de informații prețioase în lupta politică dusă împotriva partidelor istorice.

Într-o dare de seamă din 9 februarie 1947, Corpul Detectivilor raporta că în anteriorii doi ani întocmise 668 de dosare pe problemă, 20.000 de fișe individuale și 1.418 fișe personale. Totodată, Corpul Detectivilor valorificase circa 8.000 de note informative, în vreme ce alte 13.200 de astfel de note fuseseră remise spre exploatare SSI-ului sau altor structuri din Direcția Generală a Poliției. Echipele de filaj ale Corpului Detectivilor s-au dovedit și ele extrem de eficiente din moment ce la 2 ani de la înființare, aceste echipe supravegheaseră un număr de 490 de persoane și urmăriseră alte 1.600²³.

În foaia calificativă întocmită pe perioada 1 noiembrie 1945 – 31 octombrie 1946, activitatea inspectorului general de poliție Alexandru Nicolschi în funcția de șef al Corpului Detectivilor era apreciată și notată cu calificativul „bun a fi chemat în funcțiune superioară”:

Ajutat de cunoștințele sale temeinice și de practica îndelungată în tehnica informațiilor, a procedat la reorganizarea Corpului (Detectivilor-n.n.) pe alte baze, reușind să sporească atât volumul cât și calitatea informațiilor. A contribuit în largă măsură la depistarea organizațiilor politice subversive și teroriste, atât în Capitală cât și în provincie, urmată de operațiuni de teren și anchete minuțioase, care au dus la completa lor anihilare. Pot afirma deci că sub conducerea sa Corpul Detectivilor și-a găsit adevărata sa menire, punându-se capăt abuzurilor din trecut și aducând Minist. Af. Interne un aport din cele mai fructuoase. În concluzie a condus foarte bine Corpul Detectivilor din Dir. Glă. a Poliției. Este un membru devotat al organizației sindicale²⁴.

Încrederea de care se bucura Nicolschi din partea sovieticilor este confirmată și de predarea celor 4 membri ai Lotului „Antonescu” în ziua de 9 aprilie 1946. La acea dată, Alexandru Nicolschi (în calitate de șef al Corpului Detectivilor) și locotenent colonelul Rodin au semnat procesul-verbal prin care deținuții Ion Antonescu, Mihai Antonescu,

²² Marius Oprea, *Bastionul cruzimii. O istorie a Securității (1948-1964)*, Iași, Ed. Polirom, 2008, pp. 37-38.

²³ *Ibidem*, p. 39.

²⁴ Foaie calificativă întocmită pe perioada 1 noiembrie 1945-31 octombrie 1946, semnată de către directorul general al Poliției-generalul Constantin Popescu. Arhiva CNSAS, Fond *Cadre*, Dosar nr. 00055, fv. 122.

Constantin Pantazi și Constantin (Picky) Vasiliu au fost predați părții române²⁵ (aceștia fuseseră încredințați de comuniști sovieticilor la data de 31 august 1944 iar acum, după finalizarea anchetei, erau readuși în țară pentru a fi judecați).

Comisarul-șef Alexandru Nicolschi în „literatura suferită”

Adriana Georgescu (membră a PNL) a fost arestată în București pe data de 29 iulie 1945 sub pretextul că ar fi aderat la o organizație subversivă – Organizația „T” – care, potrivit autorităților, ar fi avut sarcina de a răsturna guvernul și de a-i asasina pe membrii Cabinetului Groza. Această organizație fusese înființată de către un lider al Tineretului Național Liberal – Remus Țețu (de aici și numele organizației – „T”), cu scopul de a milita pentru valorile democrației românești: presă liberă, pluralism politic, alegeri libere, ș.a.m.d.²⁶. Membrii acestei grupări au fost arestați în vara anului 1945. În cursul anchetelor, Adriana Georgescu i-a identificat pe 3 dintre anchetatorii săi: Gheorghe Bulz, Stroescu și Alexandru Nicolschi. În septembrie 1945, cei 25 de acuzați incluși în lotul Organizației „T” au primit sentințele de condamnare cuprinse între 1 lună și 7 ani (procesul a fost un eșec pentru autoritățile vremii care nu au reușit să producă probe indubitabile pe baza cărora instanța să aplice pedepse mai mari). De asemenea, Curtea Marțială prezidată de Alexandru Petrescu²⁷ a mai pronunțat în această cauză 3

²⁵ Cristian Troncotă, *Torționarii. Istoria instituției Securității regimului comunist din România (1948-1964)*. București, Ed. Elion, București, 2006, p. 48.

²⁶ Detalii despre istoricul acestei organizații vezi în Dinu Giurescu, *Uzurpatorii. România 6 martie-7 ianuarie 1946*, București, Ed. Vremea XXI, 2004, pp. 426-442.

²⁷ Președintele completului de judecată care a pronunțat pedepsele în Lotul Organizației „T” a fost generalul Alexandru Iancu Petrescu (n. 3 iun. 1895, mun. Focșani, jud. Vrancea-d. nov. 1977), director general al Direcțiunii Penitenciarelor și Institutelor de Prevenție din Ministerul Justiției (febr. 1942, iun. 1942, ian. 1943). A fost înaintat la gradul de colonel în 1942; președinte al Tribunalului Militar București (1 mart. 1948-?); președinte al Tribunalului Militar Teritorial București (9 sept. 1952, sept. 1953, mart. 1954); președintele Tribunalului Militar pentru Unitățile MAI (29 iun. 1954). Prin Decretul nr. 127 din 20 iulie 1951, a fost trecut în rezervă începând cu data de 1 august 1951. După numai câteva săptămâni, prin Decretul nr. 160 din data de 1 septembrie 1951, a fost rechemat în cadrele active ale MFA cu gradul de general-maior de justiție. Un an mai târziu, prin Decretul nr. 117 din 3 iunie 1952, general-maiorul de justiție Alexandru Petrescu a fost trecut în cadrele de rezervă ale Forțelor Armate, în conformitate cu art. 40, litera „d” din Statutul Corpului Ofițerilor Forțelor Armate ale RPR. Pe aceeași dată, a fost repartizat la Comisariatul Militar al Regiunii Oraș București. Ulterior, printr-un alt decret al Prezidiului MAN, va fi rechemat din nou în cadrele active ale MFA pentru a judeca mai multe procese politice. Prin Decretul nr. 362 din 20 august 1954, general-maiorului Alexandru Petrescu i s-a conferit Medalia „Pentru servicii deosebite aduse în apărarea orânduirii de Stat”. Prin Decretul nr. 308 din 12 august 1959, general-maiorul (r) Petrescu Alexandru i s-a conferit Ordinul „23 August”, clasa a IV-a, pentru „contribuție activă la

achitări și 5 disjungeri. Adriana Georgescu a primit o condamnare de 4 ani, însă nu va executa întreaga pedeapsă deoarece în 1947 va fi grațiată (după încă o arestare urmată de noi anchete, va reuși să părăsească în mod clandestin țara, ajungând la Viena în luna august a anului 1948).

Adriana Georgescu²⁸ rememorează cu o precizie cutremurătoare episoadele prin care a trecut în cursul anchetelor de la închisoarea Malmaison de pe Calea Plevnei. Tot acolo a luat pentru prima oară contact cu Nicolschi și, deși nu i-a știut dintru început numele, i-a fost lesne să-l identifice și să-l memoreze, potrivit fizionomiei, ca „omul șobolan”. Reiese cu prisosință din acest adevărat exercițiu de anamneză că Nicolschi nu doar coordona anchetele Corpului Detectivilor (unul din precursorii Securității și structura informativă a Poliției, parazitată cu astfel de personaje după 6 martie 1945), dar participa personal, fizic, la rafinarea metodelor de tortură și la creșterea intensității acestora, dincolo de limita rezistenței umane. Lovirea victimei cu capul de pereți, călcatul în picioare, amenințări dintre cele mai barbare, lovirea peste coapse și alte părți ale corpului cu o mâneacă prinsă la ambele capete și umplută cu cine știe ce (probabil nisip)... toate acestea și nu numai, făceau parte din arsenalul sumar (cel care poate fi enunțat) de tortură în care Alexandru Nicolschi excela. Se pare că acest potpuriu violent nu era desfășurat doar spre simpla pedepsire a „cățelei reacționare” (vorba preferată de „alint” a lui Nicolschi), ci se urmărea obținerea unor mărturii care să-i înfunde finalmente pe liderii politici marcanți ai celorlalte partide ori pe reprezentanții de frunte ai vechii elite

întărirea regimului democrat-popular”. Magistratul militar Alexandru Petrescu a fost una dintre cele mai importante „unelte” ale regimului comunist, în calitatea sa de președinte al mai multor instanțe militare a pronunțat cele mai aspre pedepse politice.

²⁸ Fostă tânără avocat, jurnalist al ziarului „Viitorul”, șefă de cabinet a generalului Rădescu, Adriana Georgescu a avut neșansa de a fi contemporană cu Alexandru Nicolschi și banda de criminali comuniști care au făcut posibilă instaurarea ineptiei totalitare în România. Mărturia ei cutremurătoare a apărut mai întâi în 1951 într-o Franță îndrăgostită de ideea comunistă, dar și-a epuizat totuși foarte rapid tirajul. Se poate specula, și chiar Monica Lovinescu face acest exercițiu în prefața la ediția a II-a (Adriana Georgescu, *La început a fost sfârșitul. Dictatura roșie*, ediția a II-a revăzută, București, Fundația Culturală Memoria, 1999), că fie publicul francez a fost sedus de povestea nefericită a autoarei, fie – cel mai probabil – tovarășii de la București au făcut „cumpărături masive”, de altfel o practică obișnuită a vremii. În orice caz, Adriana Georgescu (și cei asemenea ei, nu puțini (!), luptători în munți ori în gherilele urbane anti-comuniste) reprezintă dovada vie că a existat totuși o rezistență concretă în fața instaurării regimului totalitar și că tăcerea, compromisurile, poltroneriile celei de-a doua părți a regimului reprezintă poate doar efectul târziu și mecanic al unei amputări a spiritului critic românesc comisă cu o brutalitate devastatoare, cu precădere în primii 10 ani de dictatură comunistă. Lipsa unei disidențe puternice (intelectuale ori de altă natură), comparativ măcar cu ce s-a petrecut în celelalte țări ale blocului sovietic, își găsește o tristă alinare retroactivă de tip etic în spiritul de rezistență și abnegație impus de Adriana Georgescu și cei asemenea ei.

politice: Dinu Brătianu, Iuliu Maniu, Nicolae Rădescu, Mihai Fărcășanu și așa mai departe... plus pe americani, englezi, de-a valma... Repausul deținutei – impropriu spus – însemna o celulă minusculă și ermetică, cimentată, în care acesteia nici măcar nu-i era permis să se întindă pe jos după bătaile crunte încasate în birourile de anchetă. Monotonia acestui adevărat „cavou” din ciment era oricând spartă, la cheremul organelor, de noi anchete ori reflectoare înfipte în ochii înnebuniți de spaimă și durere ai deținutei. Punctul culminant era reprezentat de părăsirea victimei într-o încăpere, alături de gardieni beți, și supunerea ei la viol și batjocuri (precizăm că este vorba de cazul Adrianei Georgescu, așa cum reiese din mărturia acesteia, și nu putem infera că violul era o practică obișnuită la închisoarea Malmaison, dar nici nu putem infirma acest lucru).

La Curtea Marțială, așteptând demararea propriului proces și al celorlalți tineri liberali care fuseseră sălțați pentru aceleași acuzații (apartenența la Organizația „T”), Adriana Georgescu rememorează condiții de cazare puțin mai bune ca la anchete: cearceafuri, o felie de pâine, ba chiar un pahar cu lapte. După surghiunul de la anchete, acest nou loc de detenție părea un mic rai. Are posibilitatea de a vorbi cu colegii de suferință (foști colegi la ziarul de orientare liberală „Viitorul”) și chiar de a citi ziarele puterii comuniste în care, printre altele, li se prezenta propriul caz în lumina și în sensul unui verdict dinainte prestabilit: vinovați! Adriana Georgescu constată cu stupeoare că procurorul militar stătea la fel de drepti în fața lui Nicolschi precum toți ceilalți din beciurile de anchetă, ceea ce ne face să credem pe bună dreptate că puterea simbolică dar și efectivă a Corpului Detectivilor era deja una în măsură a anunța grozăviile viitoarei Securități.

Pactul de neagresiune semnat între comuniști și legionari în 1945

Hotărârea de desființare a lagărelor²⁹ și de încheiere a unui „pact de neagresiune” cu legionarii i-a aparținut Anei Pauker, cea care l-a convins pe ministrul Afacerilor

²⁹ În ziua de 14 decembrie 1945, cotidianul *România liberă* prezenta pe prima pagină un comunicat al Ministerului de Interne cu titlul „Toți internații în lagăre au fost eliberați”. Iată textul integral al acestui comunicat: „Ca urmare la hotărârea Consiliului de Miniștri din 28 Septembrie 1945, pentru desființarea lagărelor, Ministerul Afacerilor Interne face cunoscut că: Toți cei internați în lagăre, au fost eliberați în modul următor: 108 la data de 14 Octombrie; 127 la 18 Octombrie; 242 la 21 Octombrie; 152 la 26 Octombrie; 162 la 30 Octombrie; 227 la 4 Noiembrie; 310 la 10 Noiembrie; 125 la 17 Noiembrie; 170 la 22

Interne – Teohari Georgescu, să-l contacteze pe secretarul general al Mișcării Legionare – Nicolae Pătrașcu, în vederea apropierii de aripa simistă a legionarilor. Pentru a-i convinge de buna lor credință, comuniștii au dispus eliberarea unor legionari arestați și desființarea lagărelor chiar înainte de începerea negocierilor cu Nicolae Pătrașcu. Liderii comuniști se temeau de o eventuală reorganizare a legionarilor și de o potențială revoltă a acestora. Prin această înțelegere, comuniștii au oferit amnistie pentru fiecare legionar care se preda de bunăvoie³⁰. Conducerea superioară de partid spera ca odată ce înțelegerea va intra în vigoare, numărul membrilor de partid să sporească în mod considerabil. De cealaltă parte, legionarii suferiseră grele pierderi după capitularea Germaniei prin anihilarea de către autorități a unor centre de rezistență, dar și din cauza arestărilor masive și internărilor în lagăre. Pe acest fond, aripa simistă a legionarilor reprezentată de Pătrașcu a devenit mai receptivă față de propunerile de conciliere ale autorităților.

Istoricul Tiberiu Tănase vorbește despre jocul dublu practicat de liderul simist Nicolae Pătrașcu, cel care la 30 septembrie 1945 a revenit asupra unei circulare din 6 august 1945 prin care le cerea legionarilor să aibă o poziție corespunzătoare și de respect față de autorități, cerându-le să reînceapă organizarea în clandestinitate. Pe acest fond este arestat Pătrașcu la 15 octombrie 1945:

După arestarea sa, Pătrașcu va fi primit de ministrul Teohari Georgescu cu care va cădea de acord asupra termenilor „unei înțelegerii”. Legionarii predau armele și se prezintă autorităților, care le garantează obținerea unor acte de legitimare și posibilitatea să se încadreze în muncă în funcție de pregătirea lor profesională. În funcție de propriile opțiuni, legionarii se puteau înscrie individual în Frontul Democratic, între care nu era însă menționat și PCR. Acordul urma să fie făcut public printr-un comunicat al MAI în

Noiembrie; 170 la 24 Noiembrie; 424 la 1 Decembrie. Total 1.911 eliberați. Dintre cei internați în lagăre, pe baza dosarelor au fost înaintați Tribunalului Poporului 64 și Curții Marțiale și instanțelor civile 211. Total 275. Zvonurile, după care în perioada 6 Martie 1945 până la desființarea lagărelor, unii cetățeni ar fi avut de suferit pe nedrept privațiuni de libertate, sunt inexacte. Ministerul Afacerilor Interne face cunoscut că toți cei reținuți în lagăre au fost internați pentru fapte grave, pe bază de dovezi stabilite și cuprinse în dosare. Ministerul Afacerilor Interne face cunoscut că, în întreaga perioadă de după 6 Martie nici un membru al vreunui partid nu a fost internat în lagăr numai pentru că ar fi aparținut acestui partid”. Campania de arestare și internare în lagăre a membrilor și simpatizanților Mișcării Legionare fusese demarată de Guvernul Sănătescu începând cu data de 12 octombrie 1944. O lună mai târziu, un nou val de arestări a avut loc în rândul legionarilor, ceea ce a făcut ca până la 30 noiembrie 1944 să fie 8.293 de arestați, din care 788 au fost internați în lagăre, restul fiind eliberați. Operațiunile de arestare a legionarilor au continuat și pe parcursul anului 1945, culminând cu semnarea pactului dintre legionari și comuniști din toamna anului 1945. Ion Bălan, *Regimul concentraționar din România 1945-1964*, București, Fundația Academia Civică, 2000, pp. 44-48.

³⁰ Robert Levy, *Gloria și decăderea Anei Pauker*, Iași, Ed. Polirom, 2002, p. 67.

presa oficială cu privire la statutul celor care ieșeau de bună voie din ilegalitate, în timp ce în rândurile legionarilor permisiunea lui Pătrașcu urma să fie adusă la cunoștință ierarhic, din om în om³¹.

Același istoric afirmă că după semnarea înțelegerii și comunicatul emis de autorități în acest sens, 800 de legionari care intraseră clandestin în țară sau fuseseră dați dispăruți de la domiciliu s-au prezentat la 10 decembrie 1945 în fața autorităților pentru luarea în evidență și scoaterea de sub urmărire. După semnarea pactului și intrarea în legalitate a legionarilor, Nicolae Pătrașcu a devenit un apropiat colaborator al Corpului Detectivilor, Siguranței și SSI-ului. Cu ocazia semnării acestui pact, organele de informații ale MAI și SSI au reușit să pună mâna pe uriașa bază de date care conținea evidența membrilor Mișcării Legionare, ceea ce va constitui un atu important câțiva ani mai târziu când în noaptea de 14/15 mai 1948, autoritățile și-au schimbat brusc optica în ceea ce privește Mișcarea Legionară și au trecut la arestarea în masă a mii de reprezentanți ai acesteia³².

Într-o declarație dată la 21 iulie 1954, Nicolschi menționa că în septembrie 1945, aflând de la directorul general al Poliției, generalul Popescu Constantin, că lagărele de internați politici de la Caracal și Slobozia urmau să fie închise, a hotărât să recruteze ca informatori o serie de legionari internați. În acest scop l-a trimis la Caracal pe comisarul șef Nicolae Prosan care i-a recrutat ca informatori pe bază de angajament verbal pe conferențiarul universitar Ivănceanu (cuzist) și pe dr. Noveanu Vasile, fost ministru legionar al Inventarului Avuțiilor Publice în guvernul Ion Gigurtu (4 iul. – 4 sept. 1940). Cei doi au fost recrutați pentru a stabili legătura cu Nicolae Pătrașcu, secretar general al Mișcării Legionare la acea vreme, cel care avea să semneze cu liderii comuniști, prin intermediul lui Alexandru Nicolschi, un pact de neagresiune (decembrie 1945). Această înțelegere a dat naștere la o epigramă, foarte cunoscută în epocă, a scriitorului Păstorel Teodoreanu: „Căpitane,/Nu fi trist!/Garda merge înainte/Prin partidul comunist!”³³.

În octombrie 1945, Noveanu i-a semnalat lui Nicolschi că Nicolae Pătrașcu se afla cu domiciliul într-o casă din București, pe strada Alecu Russo (la intersecția cu strada Tunari). În această casă care aparținea unei femei în vârstă, Pătrașcu mai locuia cu unul

³¹ Tiberiu Tănase, *Fețele monedei. Mișcarea Legionară între 1941-1948*, București, Ed. Tritonic, 2010, p. 220.

³² *Ibidem*, pp. 220-221.

³³ Păstorel Al. O. Teodoreanu, *Politice și Apulitice*, Antologie de George Zarafu, București, Ed. Victor Frunză, 1996, p. 25.

dintre „locotenenții” săi, legionarul Vică Negulescu. La jumătatea lunii octombrie 1945, șeful Corpului Detectivilor, Grigore Petrovici, și ministrul Afacerilor Interne, Teohari Georgescu, au condus de la fața locului operațiunea de arestare a celor doi fruntași legionari: Negulescu și Pătrașcu. Primul a fost eliberat după câteva zile, iar cel de-al doilea, o lună de zile mai târziu³⁴.

Încheierea pactului cu legionarii prin care li s-a asigurat imunitate și intrarea în legalitate îi va fi reproșat lui Teohari Georgescu și Anei Pauker câțiva ani mai târziu, cu ocazia așa-zisei „devieri de dreapta”. La Plenara CC al PMR din 26 – 27 mai 1952, printre numeroasele acuze care le-au fost aduse Anei Pauker și lui Teohari Georgescu, s-a numărat și poziția adoptată de cei doi în problema legionară. Principalul acuzator a fost Gheorghiu-Dej care i-a reproșat lui Teohari că în această chestiune el nu a fost consultat și că a dat dovadă de slăbiciune în fața legionarilor. Teohari Georgescu s-a apărat spunând că înțelegerea cu legionarii a fost realizată și cu acordul lui Alexandru Nicolschi, cel care s-ar fi declarat de acord cu acest lucru deoarece prin realizarea respectivei înțelegeri putea să obțină baza de date a Mișcării Legionare³⁵.

După scoaterea din toate funcțiile deținute pe linie de partid și de stat, Teohari Georgescu a fost reținut pentru cercetări. La 15 septembrie 1952, în fața Comisiei de partid constituită în vederea stabilirii cauzelor care au condus la „abaterea de dreapta împotriva liniei Partidului”, Teohari Georgescu declara:

Aprobarea de a discuta cu Pătrașcu nu am avut de la conducerea Partidului. În general, în 1945-1946 se lucra cu metode de partizanat. Propunerea de a-l folosi pe Pătrașcu a fost făcută de conducerea de atunci a Securității, în frunte cu generalul Nicolschi. Unul din argumentele invocate că vom putea să-l folosim pe Pătrașcu faptul că era legat de soție și de copii. Am fost de acord cu propunerea de a-l folosi pe Pătrașcu³⁶.

După devierea de dreapta din mai-iunie 1952, Nicolschi a fost privit exclusiv ca un apropiat al fostului ministru al Afacerilor Interne, Teohari Georgescu. Zeci de ofițeri inferiori și superiori considerați colaboratori ai fostului ministru sau ai grupării constituite

³⁴ Nicolae Pătrașcu (n. 1908, satul Sâmbăta de Sus, com. Voila, jud. Brașov-d. 1968) va fi rearestat în mai 1948 și judecat în procesul Lotului „Marii Finanțe”, fiind condamnat la muncă silnică pe viață (va fi eliberat la 1 august 1964 după ce, în 1963, pedeapsa îi fusese comutată la 25 de ani muncă silnică). Se presupune că s-a sinucis fiind cuprins de remușcări. ACNSAS, Fond *Cadre*, Dosar nr. 00055, ff. 82-84.

³⁵ *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Comitetului Central al PMR, vol. IV (partea a II-a)*. 1952, București, Arhivele Naționale ale României, 2007, pp. 116-117.

³⁶ Marius Oprea, *Banalitatea răului. O istorie a Securității în documente 1949-1989*, Iași, Ed. Polirom, 2002, pp. 245-246.

în jurul său, vor fi trecuți în rezervă până la sfârșitul anului 1952 (unii dintre ei au fost arestați și anchetați luni în șir – vezi cazurile fostului ministru adjunct al Afacerilor Interne, Marin Jianu, al colonelului de securitate Mișu Dulgheru, sau al locotenent colonelului Tudor Sepeanu). Odată cu arestarea lui Teohari și a cadrelor implicate în atrocitățile petrecute în unele penitenciare și colonii de muncă, Drăghici a încercat să-l includă și pe Nicolschi pe lista celor vinovați de aceste fapte, încercând să se dispenseze în acest mod de un apropiat colaborator al lui Teohari Georgescu. Planul nu i-a reușit deoarece Moscova a intervenit în apărarea „prețiosului” său agent³⁷.

În interviul acordat în anul 1991 realizatoarei tv Lucia Hossu-Longin, Nicolschi vorbește despre acuzațiile de „împăciuatorism” aduse după demiterea lui Teohari Georgescu din fruntea MAI și arestarea acestuia, dar și despre ancheta declanșată în minister pentru identificarea vinovaților de folosire a torturii în procesul de reeducare (în septembrie 1954, la Tribunalul Militar pentru Unitățile MAI a început judecarea deținuților reeducatori iar în septembrie 1956, a început judecarea cadrelor militare implicate în reeducare).

Nicolschi povestește și despre momentele trăite de el în 1954 când i s-au solicitat o serie de declarații despre activitatea sa în minister, cerându-i-se în același timp să lanseze o serie de acuzații false la adresa fostului ministru Teohari Georgescu. Se pare că Nicolschi a refuzat să-și „înfunde” fostul superior neacceptând să se asocieze falselor acuze care i se aduceau ministrului destituit al Afacerilor Interne. În interviul acordat Luciei Hossu-Longin, Nicolschi mărturisea că în preajma lui 23 august 1954 a fost trimis într-o misiune „fantomă” (la Brașov) al cărei scop nu îi era foarte clar. La plecare, bănuind că urma să fie arestat sau suprimat, a luat cu el un pistol încărcat pentru a se sinucide în cazul în care i s-ar fi părut că aceia care l-au trimis urmau să întreprindă aceste acțiuni:

Pentru că n-aș fi suportat dezonoarea să fiu arestat de un regim, care eu cred în el, am contribuit la realizarea lui și să fiu acuzat ca dușman.

Cu câteva zile înainte de a fi trimis la Brașov, în ziua de 21 iulie 1954, Nicolschi a fost pus să dea o declarație (cea la care am făcut referire mai sus) privind raporturile sale de muncă cu „deviaționistul” Teohari Georgescu și despre acțiunile cele mai relevante

³⁷ Cristian Troncotă, *Torționarii. Istoria instituției Securității regimului comunist din România (1948-1964)*, București, Ed. Elion, București, 2006, p. 48.

desfășurate de structurile informative pe care le-a comandat până la acea dată. Deși nu îl înfierează așa cum ar fi fost pe placul lui Alexandru Drăghici, Nicolschi îl acuză pe Teohari Georgescu că ar fi mușamalizat o serie de anchete interne în cadrul MAI. Redăm aici textual un fragment important din această declarație valoroasă prin informațiile inedite pe care le conține referitoare la arestarea lui Nicolae Pătrașcu și negocierile acestuia cu Teohari Georgescu, arestarea liderilor marcanți ai PNTȚ de la Tămădău din vara anului 1947, arestarea în masă a legionarilor din mai 1948, dar și despre întâlnirile conspirative dintre liderii comuniști și cei legionari:

A arătat cum au pătruns în casă și i-au arestat pe Petrașcu și Negulescu. Nu rețin exact, se pare că Petrașcu a fost dus mai întâi la Petrovici acasă (Grigore Petrovici, șef al Corpului Detectivilor-n.n.) și acesta a fost motivul pentru care Teohari Georgescu s-a deplasat la domiciliul acestuia. Teohari Georgescu a arătat că a discutat cu Petrașcu și printre altele a arătat că Petrașcu a afirmat că dacă i se dă drumul, el poate să determine pe legionarii urmăriți să se prezinte la autorități. Cu aceasta am terminat discuția și noi ne-am despărțit. Menționez că nu l-am văzut atunci nici pe Petrașcu și nici pe Negulescu (Vică-n.n.). Cred că a doua zi Petrovici mi-a comunicat Petrașcu a fost predat la SSI. Peste o zi sau două după aceasta am primit ordin de la Teohari Georgescu să plec undeva cu Stupineanu (Lucian Stupineanu, director al SSI în perioada 12 iulie 1945-ianuarie 1947-n.n.), pe atunci director general al SSI. Eu în orice caz am înțeles la SSI știind că au sediile conspirative. Seara pe la orele 20-21, a venit Stupineanu și m-a luat cu o mașină și după ce m-a plimbat cu mașina prin oraș pe mai multe străzi, am ajuns la o casă particulară cred în str. Doamnei sau Domniței. Când am intrat în interior, care era sală mare, bibliotecă, am văzut mai multe persoane dintre care am recunoscut pe tov. Vidrașcu (Didenco) și cu probabilitate pe Petrașcu, deoarece i-am văzut fotografiile în buletinele de urmărire. Toți s-au așezat la masă și s-au făcut prezentările. Nu rețin cine a făcut prezentările, Stupineanu sau tov. Didenco, însă s-au făcut în felul următor: că aici sunt prezenți „reprezentanții partidului” de la Președinția Consiliului de Miniștri, eu am fost arătat ca reprezentantul „poliției”. În timpul discuțiilor purtate și mai târziu am stabilit că au fost prezenți în afară de Didenco, Stupineanu, unul cu numele de Chica din partea SSI-ului (nume fictiv), de asemenea Petrașcu și încă alți trei legionari și anume Andor, Barbu Ștefan și Ionescu (Virgil) ? cunoscut legionar și în același timp mare industriaș. Ședința a fost condusă de tov. Vidrașcu. Se pare că au luat cuvântul cei trei legionari care l-au criticat pe „Petrașcu” nu rețin exact conținutul, în orice caz era vorba despre garanții pentru sinceritate. Cred că ședința a durat vre-o oră. A doua zi am raportat lui Teohari Georgescu cele văzute și mi-am exprimat dezaprobarea. Nu am primit nici un răspuns. Peste câteva zile Petrașcu a fost predat din nou organelor MAI. Cam tot atunci am fost chemat la telefon la Teohari Georgescu și m-a întrebat cum este deținut Petrașcu, a spus să nu i se dea regim sever deoarece posibil să dea drumul lui Petrașcu, prin aceasta să se obțină prezentarea legionarilor dispăruți. Din toate cele auzite în „ședința” de la SSI cât și din părerile exprimate de Teohari Georgescu, mi-am format o părere că se pregătește o diversiune cu scopul de a identifica pe legionarii dispăruți. Cred peste vreo 2-3 zile Teohari Georgescu a comunicat să se treacă la

luarea măsurilor pentru punerea în libertate a lui Petrașcu. S-au luat măsuri pentru transferarea lui Petrașcu într-o casă în oraș (s-a rechiziționat o casă în str. Sandu Aldea) unde era ținut sub pază iar lui Vică Negulescu i s-a dat drumul pentru ca să comunice legionarilor să se prezinte la autorități. În această perioadă Teohari Georgescu l-a primit pe Petrașcu la Minister. Nu am fost prezent la discuții. La 10 decembrie (1945-n.n.) a fost dat comunicatul la radio și publicat în presă privitor la prezentarea diferiților fugari și a legionarilor urmăriți la autorități. După aceasta Petrașcu a fost pus în libertate și și-a stabilit domiciliul în comuna natală în fostul jud. Sibiu, iar Vică Negulescu s-a stabilit în București. În urma comunicatului dat au început să se prezinte la autoritățile locale, legionarii urmăriți. Cei din București s-au prezentat la Corpul Detectivilor. Cu această ocazie s-au prezentat aproximativ 600 de legionari care de asemenea au predat vre-o 10-15 posturi de emisie-armament-muniție; la arhivă trebuie să existe materiale. În acest timp eu m-am ocupat intens cu această problemă considerând atunci (sublinierea noastră-n.n.) ca un succes al organelor noastre. Cu unii legionari se prezenta Vică Negulescu. În felul acesta am început să-l cunosc. Menționez că Petrașcu, Negulescu cât și ceilalți legionari care s-au prezentat n-au fost cercetați. De asemenea în decurs de o lună sau două au fost puși în libertate și legionarii care se aflau în aresturile organelor noastre trecându-i în situația celor prezentați. Menționez că printre legionarii unii fruntași au refuzat să se prezinte la autorități. Cerându-i socoteală lui Vică Negulescu, acesta a răspuns că n-are cum să-i determine aceștia au fost puși în urmărire ulterior, unii arestați. În toamna anului 1946, a fost descoperită la Suceava o organizație a FDC-ului (Frățiile de Cruce-n.n.). În anchetă nu s-a stabilit legătura cu Petrașcu (Deși exista). În iarna și primăvara anului 1946 au fost difuzate niște reviste și manifeste legionare sub semnătura „comitetul de refacere legionară”. Mai târziu s-a stabilit că acest material legionar a fost editat de legionarul Andor cu aprobarea SSI. La timpul său am prezentat un raport în legătură cu acest fapt (se anexează). În primăvara anului 1947, sub influența unor discuții avute cu Negulescu care s-a „plâns” că în discuțiile ce le are cu legionarii aceștia îi reproșează că el și-a „aranjat” situația și alți legionari stau închiși și că din această cauză nu are autoritate-am făcut propuneri pentru grațierea unui grup de legionari condamnați. Orientarea pentru propuneri de grațiere au fost informațiile despre comportarea lor în închisoare primite de la agentura din închisoare. În vara anului 1947 unul dintre legionarii grațiați Lené Vespasian, s-a prezentat la mine și a informat că în drum spre Făgăraș venind de la închisoarea Aiud, în tren a cunoscut cu probabilitate pe un legionar Eugen Teodorescu, despre care știa că este fugit în Germania (acest episod este povestit de Nicolschi și în interviul pe care i l-a acordat Luciei Hossu-Longin în 1991 pentru „Memorialul durerii”-n.n.). În urma verificărilor efectuate pe lângă părinții acestuia s-a stabilit că într-adevăr acesta a fost în țară și a plecat. Între timp s-au luat încă o serie de măsuri informative-operative însă fără rezultat. De menționat că acest Teodorescu era curierul centrului de spionaj de la Salzburg arestat abia în mai 1948. În toamna anului 1947 (septembrie) prin intermediul responsabilului de cadre al județenei PCR din Roman, am luat legătura cu legionarul Doina care a semnalat că legionarii își desfășoară activitatea și că el a fost reactivizat. Doina a fost recrutat-angajament verbal-Legătura cu acesta țineam printr-un comisar ajutor de la acel serviciu din Roman (de siguranță) fără știrea directorului regional de la Iași anume Furtună, deoarece despre acesta am primit între timp informații că este legionar, cât și fără

știrea șefului serviciului de siguranță anume Sărăcuțu, care la fel am stabilit că a desfășurat activitate legionară în trecut. Informatorul „Doina” a reușit să se infiltreze adânc în organizație devenind curierul acesteia. În primăvara anului 1948 (martie) s-a cristalizat activitatea legionarilor aproape pe întreaga Moldovă. Deasemeni prin informatorul nostru s-au interceptat instrucțiuni de a culege informații de spionaj. S-a stabilit centrul comandamentului la Iași, însă încă nu a rezultat (nu s-a reușit să se stabilească) legătura cu Petrașcu. De menționat că în dec. 1947, a fost descoperită la București o organizație legionară-manistă sub conducerea ing. Vițelaru fost director general al CFR pe timpul legionarilor. Despre toată activitatea desfășurată a fost informat Teohari Georgescu în unele cazuri personal (când eram convocat) de obicei de Popescu Nicolae numit în anul (vara) 1947 director general al Siguranței. La sfârșitul luni aprilie, începutul luni mai 1948, autoritățile maghiare au prins pe teritoriul RP Ungare pe individul Dragoș Hoinic care a fost predat autorităților românești. La cercetări s-a stabilit că acesta este legionar curier al centrului de spionaj din Salzburg și că venea în țară ca curier pentru a transmite instrucțiuni comandamentului legionar. De menționat că era al doilea drum. De asemenea a rezultat că în țară se găsește și Eugen Teodorescu semnalat încă în iarna anului 1947. În urma celor stabilite a fost emis ord. 5 care prevedea trecerea la arestări a tuturor frunțașilor legionari, a acelor care s-au prezentat cu ocazia comunicatului de la 10 dec. 1945, pe acei despre care existau informații că desfășoară activitate indiferent de funcție. În noaptea de 14-15 mai 1948, au fost declanșate operațiile. După câte îmi reamintesc au fost arestați vre-o 4000 de legionari în frunte cu Petrașcu. Îmi mai reamintesc că aproximativ în primăvara anului 1947, a venit la mine Petrașcu și și-a manifestat dorința să fie primit de Teohari Georgescu. Eu am raportat telefonic aceasta și el a acceptat să-l primească. După câte îmi reamintesc nu a stat mult. Cu ocazia discuției purtate cu mine, Petrașcu a manifestat că are greutăți materiale, i-am dat din fondul 500.000 nestabilizați. În legătură cu activitatea lui Teohari Georgescu mai declar următoarele. În primăvara anului 1946 sau 1947, nu rețin exact data, am fost convocat de Teohari Georgescu care mi-a comunicat că însoțitorul său tov. Rătușani M. a observat că dactilografa de la cabinet anume Froimescu care avea însărcinarea de a multiplica buletinul informativ-face o copie în plus și că o ascunde în servietă. Organizând supravegherea ei, a fost prinsă în flagrant-delict. A arătat că a fost anchetată, adică interogată de el-însă refuză să spună cui transmitea materialul. Mi-a ordonat s-o duc cu mașina în oraș pentru a intimida și s-o anchetez într-o casă conspirativă. Am executat ordinul și am interogat-o în casa unei Capitalina Holbea actuala soție a lui Farladanschi Iacob, pe care a cunoscut-o la Timișoara (afirmația lui Teohari Georgescu) imediat după 23 august 1944, unde a stat la părinții ei cunoscuți ca simpatizanți ai mișcării muncitorești. La anchetă Froimescu a declarat că buletinul îl transmitea unui Orășeanu (cred că nu greșesc). După câte îmi reamintesc coincidența a fost că tocmai atunci și acesta a fost arestat în legătură cu participarea într-o organizație subversivă. Totodată Froimescu mi-a declarat că aceasta a făcut-o din răzbunare deoarece ea era în relații amoroase cu Teohari Georgescu și că acesta nu îi acordă suficientă atenție. Eu am raportat despre acestea lui Teohari Georgescu. Nu mi-a spus nimic. Eu personal mi-am format părerea că Froimescu minte în privința motivului care a determinat-o să trădeze. Froimescu a fost depusă în arest și nu am mai anchetat-o. Între timp Froimescu a mai fost interogată direct de Teohari

Georgescu. După o detenție de 2-3 săptămâni Froimescu a fost pusă în libertate de Teohari Georgescu. Peste câteva zile după punerea în libertate a lui Froimescu, am fost vizitat de soțul acesteia care a venit la mine să mă întrebe dacă este adevărat că soția lui a fost în relații amoroase cu Teohari Georgescu, însă modul cum vorbea arăta că era convins de aceasta. Eu am refuzat să discut cu el. După aceasta eu am raportat lui Teohari Georgescu. El a manifestat o falsă revoltă și mi-a ordonat să-l convoc pe Froimescu și să-i atrag atenția să nu se ocupe cu „calomni”. Nu rețin exact dacă i-am luat declarația. În luna decembrie a anului 1946, am primit informații că Maniu face pregătiri pentru a fugi din țară, având legături secrete cu comandorul Anton Marin. Punându-se sub ascultare telefonul acestuia, peste câteva zile a fost interceptată o convorbire din care rezulta că Marin Anton este avertizat despre informațiile pe care le posedăm. Persoana ce l-a avertizat după voce era de sex feminin. Peste câteva zile aceeași individă a cerut o întâlnire lui Marin. Acesta a acceptat întâlnirea. Atunci am ordonat ca individa respectivă după ce se va despărți de acesta să fie arestată. Ordinul a fost executat. La cercetări s-a stabilit că se numește Gherasim (cred că nu greșesc) și că trăiește în concubinaj cu gen. Popescu Constantin, pe atunci director general al Poliției (Generalul Constantin Popescu, n. 1893-d. 1985 a deținut funcția de Director General al Poliției în perioada martie 1945-februarie 1948-n.n.). A declarat că informația privitor la Maniu și Marin a aflat-o în felul următor: Fiind la gen. Popescu acasă a observat pe masă o notă cu conținutul sus menționat pe care l-a memorat. De menționat, făcându-se percheziția domiciliară după câte îmi reamintesc s-au găsit niște buletine de presă care de asemenea au fost luate de la Popescu. Despre cele întâmplate am raportat lui Teohari Georgescu. El mi-a ordonat să mă prezint la Popescu și să-l informez. Am executat ordinul. Popescu mi-a ordonat să pun în libertate pe Gherasim. Eu am refuzat. A doua sau a treia zi am primit ordin de la Teohari Georgescu ca Gherasim să fie pusă în libertate. Am executat ordinul. Teohari Georgescu a ordonat să-l țin în supraveghere pe Grigore Geamănu pe atunci secretar general la Ministerul de Interne-în special convorbirile telefonice. După ce s-a căsătorit cu soția lui Geamănu, a devenit clar pentru ce l-a supravegheat pe acesta. De asemenea a ordonat să fie supravegheată și șefa de cabinet pe atunci Marcela Ionescu (Dodu). Cred (acum) că n-au fost motive operative, au fost chestiuni amoroase. Despre relațiile între Teohari Georgescu și fostul general de jandarmi Stoicescu (General-maiorul Stoicescu Nicolae, inspector general secund al Jandarmeriei Române, a fost trecut în rezervă prin Decretul nr. 318 din 16 martie 1949-n.n.), îmi reamintesc următoarele: În februarie 1948 a plecat o delegație guvernamentală în Polonia-Ana Pauker-Teohari Georgescu. Printre acei care îi însoțeau era și fostul gen. Stoicescu. Eu am fost trimis mai înainte cu câteva zile pentru a organiza măsuri de pază. În timpul prezenței delegației la Varșovia am fost prezent la o discuție între Teohari Georgescu și ministrul securității statului polonez, fiind prezente și alte din partea ministerului securității polonez. A fost prezent și Stoicescu. Eu aveam și rolul de translator. Când s-au făcut prezentările și din discuția a rezultat că Stoicescu provine din jandarmi, unii tov. polonezi au manifestat o oarecare nedumerire. Îmi reamintesc că Teohari Georgescu a avut cam următoarea exprimare: „Jandarm, jandarm, însă când a fost comandantul legiunii de jandarmi la Satu Mare...”. În orice caz am înțeles că Teohari Georgescu era în relații cu Stoicescu cu mult înainte de 23 august 1944, aceasta mi s-a întipărit în minte. Din unele relatări personale ale lui Teohari Georgescu am înțeles că a făcut armata

la jandarmi și că a avut gradul de sergent. Mi-am mai reamintit un caz: În iarna anului 1946-1947, după o muncă intensă am reușit să-l arestăm pe criminalul-polițist Sava Dumitrescu. Din cercetarea acestuia a rezultat că Sraer Iosif (Iosif Șraier, fost secretar general al MAI între 1945-1947-n.n.), pe atunci secretar general la Interne a fost informatorul lui Sava Dumitrescu. Tot materialul prezentat lui Teohari Georgescu tergiversa luarea de măsuri (ordonarea) până ce acesta a reușit să fugă în străinătate. Din cercetarea provocatorului Margulis, rezultă că și Silber (Bellu Silber-n.n.) a fost agent al siguranței. Deși am raportat lui Teohari Georgescu nu a ordonat nici un fel de măsuri. Silber a fost arestat în iarna anului 1947-1948, când am aflat că este exclus din Partid, din proprie inițiativă³⁸.

După nici un an de zile de la scrierea acestei declarații, conducerea MAI a elaborat un nou set de întrebări în privința modului în care Nicolschi și Teohari Georgescu au abordat problema legionară în perioada 1945 – 1948. În dosarul de cadre se regăsesc aceste chestionare în care Nicolschi era obligat să furnizeze o nouă serie de amănunte pe care „omisese” să le precizeze în 1954.

Informațiile furnizate de Nicolschi în privința modalității în care s-a realizat apropierea de Mișcarea Legionară în toamna anului 1945 sunt confirmate și de unul dintre cei care au luat parte la pertractările dintre cele două părți.

Preotul Ion Dumitrescu-Borșa, fost membru marcant al Mișcării Legionare, afirmă în memoriile sale că Nicolae Pătrașcu și Vică Negulescu fuseseră parașutați în România împreună cu un grup de legionari pentru a reorganiza Mișcarea. Acest desant legionar fusese trimis de Horia Sima pentru a scoate organizația de sub influența aripilor codreniste condusă de Radu Mironovici³⁹.

În toamna anului 1945, ca urmare a detensionării relațiilor dintre comuniști și legionari, lui Borșa și lui Radu Mironovici li s-au anulat ordinele de urmărire generală în urma unei dispoziții emise de ministrul Afacerilor Interne – Teohari Georgescu, și șeful Corpului Detectivilor – Grigore Petrovici. La doar câteva zile, Borșa a fost condus la sediul MAI de către Nicolschi și Petrovici care i-au transmis că îl vor pune în legătură cu Nicolae Pătrașcu, căruia – potrivit spuselor lui Borșa – i se fixase domiciliu forțat într-o vilă situată în București, pe strada Sandu Aldea⁴⁰. Nicolschi i-a comunicat lui Borșa că în acea vilă aveau loc negocieri cu gruparea legionară a lui Pătrașcu în vederea încheierii

³⁸ Declarație dată de Alexandru Nicolschi la 21 iulie 1954. ACNSAS, Fond *Cadre*, Dosar nr. 00055, ff. 68-90.

³⁹ Preot Ion Dumitrescu-Borșa, *Cal troian intra muros. Memorii legionare*, București, Ed. Lucman, 2002, p. 423.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 424.

unei înțelegeri între comuniști și legionari, pentru ca aceștia din urmă să nu facă probleme guvernului Groza, propunându-li-se chiar înscrierea într-una din organizațiile politice admise de guvern (de ex. Frontul Național Democrat, Frontul Plugarilor etc.). Borșa a acceptat să facă parte din gruparea legionară care lucra la redactarea convenției încheiate între MAI și Mișcarea Legionară reprezentată de Nicolae Pătrașcu, Vică Negulescu, P. P. Panaitescu și Vasile Noveanu:

Când eram anunțați de Nicolski, ne adunam la Pătrașcu și luam în discuție punct cu punct cele ce urmau să fie redactate. Toți cădeau de acord, mai cu seamă influența mult P.P. Panaitescu, scos din lagăr, unde împreună cu alți legionari, Const. Onu, Andrei Enescu, avuseseră o atitudine pro-comunistă. Odată, chemat la Interne, am spus lui Nikolski că eu nu am încredere în buna credință a lui Pătrașcu. Cât mă privește, eu nu mă socotesc ca făcând parte din grupul lor și nici ca legionar. Nu am mai activat din 1940 și, dacă mi se va cere să semnez vreun angajament, aș refuza pentru motivul arătat și pentru a nu mă pune în postura de a nu-l respecta. Vică Negulescu, era mai tot timpul la Interne cu Nicolski. În calitatea lui de secretar general, dăduse liste de toate cadrele legionare cu șefii lor, inclusiv din Frățiile de Cruce, studenți, liste întregi, dosare cu mii și mii de nume⁴¹.

Predarea listelor și dosarelor cu membrii Mișcării Legionare către conducerea MI, a fost unul dintre punctele înțelegerii semnate de cele două părți (organizația urma să fie dizolvată în cel mai scurt timp). În cele din urmă, Borșa declară că a refuzat semnarea înțelegerii prin care se angaja să respecte prevederile acesteia. Aceste negocieri, dar și înțelegerea propriu-zisă, nu au fost niciodată agreate de liderii grupării codreniste reprezentați de Radu Mironovici și comilonii săi care nu participaseră la aceste discuții⁴².

Tot în septembrie 1945, Borșa afirmă că l-a văzut în apropierea vilei din strada Sandu Aldea pe liderul Mișcării Legionare – Horia Sima, după care a doua zi s-a dus „expres” la sediul MI unde i-a raportat lui Nicolschi întâmplarea care avusese loc cu o zi în urmă. Acesta i-ar fi confirmat lui Borșa faptul că Sima se afla în București și că a dat dispoziții subalternilor săi pentru urmărirea și prinderea lui, lucru care nu a avut loc în cele din urmă⁴³. În opinia noastră, Borșa se înșală în privința lunii în care l-ar fi văzut pe Sima, deoarece negocierile cu liderii comuniști s-au purtat în casa conspirativă a MAI de pe strada Sandu Aldea după arestarea lui Pătrașcu (octombrie 1945).

⁴¹ *Ibidem*, p. 425.

⁴² *Ibidem*, pp. 426-427.

⁴³ *Ibidem*, pp. 427-428.

În Siguranță și Securitate

În perioada iunie 1947 – 28 august 1948, Nicolschi a deținut funcția de subdirector general al Direcției Generale a Siguranței Statului.

Una dintre operațiunile răsunătoare desfășurate de Nicolschi în funcția de adjunct al șefului Siguranței Statului a fost capturarea fruntașilor PNT pe aerodromul de la Tămădău în ziua de 14 iulie 1947. Această tentativă de trecere frauduloasă a frontierei a principalilor lideri ai PNT a fost justificarea ulterioară a comuniștilor pentru desființarea formațiunii politice cu pricina și arestarea fruntașilor acesteia, ceea ce a echivalat în fapt cu sfârșitul opoziției politice în România. Acțiunea de capturare a grupului de lideri național-țărăniști conduși de Ion Mihalache, Ilie Lazăr, Nicolae Carandino și Nicolae Penescu a fost realizată în colaborare cu Serviciul Special de Informații. Cei 15 arestați au fost încarcerați la închisoarea Malmaison, după care la sediile PNT au urmat numeroase percheziții ale Siguranței care s-au soldat cu alte arestări și confiscări.

Odată cu înființarea DGSP, Nicolschi a fost numit în funcția de subdirector general în DGSP/DGSS (28 aug. 1948 – 15 sept. 1952). Cel de-al II-lea subdirector numit la înființarea DGSP a fost tot un spion sovietic – general-maiorul Vladimir Mazuru⁴⁴.

La data numirii în funcția de subdirector al DGSP, general-maiorul Nicolschi a fost însărcinat să îndrume, coordoneze și controleze activitatea următoarelor Direcții: I Informații Interne, a II-a Contra Sabotaj, a III-a Contrainformații penitenciare și miliție, a IV-a Contrainformații militare, a V-a Cercetări Penale, a VI-a Paza Guvernului și a VII-a Tehnică.

În primăvara anului 1949, Nicolschi i-a ordonat colonelului de securitate Mișu Dulgheru, să-i transmită șefului Direcției Securității Capitalei, locotenent colonelul de securitate Tudor Sepeanu, ordinul de a executa o femeie dementă. În martie 1953, Sepeanu a fost arestat alături de mai multe cadre din MAI, fiind acuzați de o serie de atrocități săvârșite asupra deținuților legionari în câteva penitenciare din subordinea DGP (este vorba de militarii implicați în procesul de reeducare prin tortură). În fața anchetatorilor, Sepeanu a fost întrebat despre mai multe operațiuni legale și ilegale

⁴⁴ Florica Dobre (coord.) *Securitatea: structuri-cadre. Obiective și metode (1948-1967)*, vol. I, București, Ed. Enciclopedică, p. 16.

ordonate de conducerea MAI în perioada 1945 – 1952. Referindu-se la evenimentul din primăvara anului 1949, Sepeanu susține că ordinul de suprimare a femeii i-a fost confirmat telefonic și verbal de către Nicolschi Alexandru⁴⁵.

Tot în primăvara anului 1949, Nicolschi a participat la ședința conducerii MAI în care s-a discutat desființarea organizațiilor sioniste și pedepsirea celor veniți din străinătate pentru propagarea „ideilor sioniste”⁴⁶.

Istoricul Marius Oprea a dezvăluit la începutul anilor '90 un multiplu asasinat săvârșit de către organele de Securitate la indicația lui Nicolschi. La 30 iulie 1949, s-a desfășurat la sediul MAI din București o ședință cu șefii Direcțiilor regionale ale Securității Poporului în cadrul căreia a fost felicitată conducerea DRSP Timișoara, reprezentată de către locotenent colonelul Ambruș Francisc Coloman (n. 24 nov. 1907, Livadia, jud. Hunedoara – 1987, mun. Brașov, jud. Brașov). Acesta obținuse rezultate importante în lupta cu partizanii anticomuniști, arestând în februarie 1949 un grup de 80 de „bandiți” care acționa în pădurile din jurul localității Teregova. La data arestării lor, DRSP Timișoara a raportat conducerii DGSP, prin adresa nr. 4/2737 din 23 februarie 1949, finalizarea operațiunii de capturare a partizanilor, solicitând în același timp instrucțiuni. Directorul DGSP, general-locotenentul Gheorghe Pintilie, l-a însărcinat pe Nicolschi, mâna sa dreaptă, să se ocupe de continuarea și coordonarea anchetelor arestațiilor din zona Teregova. În acest sens, Nicolschi s-a deplasat personal la Timișoara, acolo unde partizanii se găseau întemnițați în subsolul Securității bănățene. În iunie 1949, după finalizarea anchetei în urma căreia acuzațiilor li s-au smuls mărturii prin tortură, Tribunalul Militar din Timișoara a judecat rapid lotul grupurilor de rezistență din Banat conduse de colonelul Ion Uță, Spiru Blănaru, comandorul Petru Domoșneanu și Aurel Vernichescu. Cei 12 inculpați au primit sentințe cuprinse între 15 ani închisoare și pedeapsa capitală (mai exact, 5 dintre ei fiind condamnați la moarte). Nemulțumit de „blândețea” instanței militare timișorene, Nicolschi, care coordonase anchetarea partizanilor, i-a solicitat lui Ambruș ca deținuții condamnați în ziua de 25 iunie 1949 la

⁴⁵ Mihai Burcea, Marius Stan, Mihail Bumbăș, *op. cit.*, p. 410.

⁴⁶ Proces-verbal din 2 martie 1949. La această ședință convocată de ministrul Afacerilor Interne, Teohari Georgescu, au mai participat: general-locotenentul Gheorghe Pintilie, general-maiorul Vladimir Mazuru și colonelul Gavrilă Birtăș. *Istoria comunismului din România. Documente perioada Gheorghe Gheorghiu-Dej (1945-1989)*, volum editat de Mihnea Berindei, Dorin Dobrinu, Armand Goșu, București, Ed. Humanitas, 2009, pp. 128-129.

diferite perioade de detenție și care se aflau închiși la penitenciarul Gherla, să fie readuși la Timișoara pentru un „supliment de anchetă”. Obținând avizul ministrului adjunct al Afacerilor Interne, anume Marin Jianu, cel care coordona activitatea Direcției Generale a Penitenciarelor, Alexandru Nicolschi a supravegheat personal transferul a 7 dintre partizani (Aurel Vernichescu, Gheorghe Popovici, Nicolae Ghimboasă, Petre Pușchiță, Gheorghe Smultea, Teodor Ungureanu și Gheorghe Luminosu) de la penitenciarul Gherla la DRSP Timișoara, în ziua de 1 august 1949. Directorul penitenciarului Gherla, Ștefan Tomulescu⁴⁷, i-a trimis la Timișoara cu o dubă pe cei 7 membri ai rezistenței anticomuniste din Banat împreună cu o adresă însoțitoare în care era precizat numărul efectelor deținuților cu mențiunea ca acestea să fie returnate prin colet poștal. La Timișoara nu a mai ajuns decât această hârtie însoțitoare deoarece deținuții fuseseră executați noaptea, pe drumul dintre Gherla și Timișoara. Din documentele existente până la această dată se pare că respectiva crimă, comisă la doar câteva săptămâni de la pronunțarea sentințelor, a fost coordonată și atent supravegheată de către subdirectorul general al DGSP – Alexandru Nicolschi⁴⁸.

Același *modus operandi* a funcționat și în cazul partizanilor anticomuniști din Dobrogea. În cursul anului 1949 au avut loc puternice confruntări între partizani și Trupele de Securitate în regiunea Dobrogea, 9 dintre „bandiți” fiind uciși în focul luptelor. Ulterior, dintre cei capturați, 4 au fost condamnați la moarte de justiția populară iar 16 au primit diverse condamnări care au variat între 15 ani închisoare și muncă silnică pe viață. Și în cazul Lotului Babadag, Alexandru Nicolschi a fost însărcinat cu munca de coordonare a anchetei în vederea obținerii de probe pentru proces. La fel ca în cazul Lotului Teregova, Nicolschi s-a arătat nemulțumit de faptul că judecătorii militari nu i-au condamnat la moarte și pe cei 16 arestați care rămăseseră în viață după încetarea luptelor. După pronunțarea condamnărilor, cei 16 partizani au fost trimiși la penitenciarul Gherla

⁴⁷ În evidențele noastre, Ștefan Tomulescu apare ca fiind director al penitenciarului Timișoara și nu al penitenciarului Gherla, care la acea vreme era condus de Tiberiu Lazăr Iosif (ne referim la perioada iulie-august 1949). În februarie 1949, Tiberiu Lazăr (n. 21 oct. 1915, Budapesta, Ungaria-d. 1981, mun. Cluj-Napoca, jud. Cluj) fusese trimis de partid în funcția de director/administrator al penitenciarului Gherla înlocuindu-l astfel pe Dumitru Ștefănescu. Este posibil ca Marius Oprea să se fi referit la Ștefan Tomulescu în calitatea de director al penitenciarului Timișoara, acolo unde s-ar fi aflat încarcerati și cei 16 deținuți.

⁴⁸ Marius Oprea, „În 1949-1950, Nicolski a ordonat 54 de condamnări la moarte. Deținuții au fost împușcați în cap, pentru a nu fi găurite hainele pușcăriei” în *Cuvântul*, nr. 19 (119), mai 1992, p. 6. Dorin Dobrinu (editor), *Listele morții. Deținuți politici decedați în sistemul carceral din România potrivit documentelor Securității*, 1945-1958, pp. 55-56.

unde au ajuns la 27 februarie 1950. Nicolschi obține lesne permisiunea de transfer a celor 16 deținuți de la penitenciarul Gherla la Securitatea din Timișoara, instituția condusă de către fidelul său subaltern, Ambruș Coloman. În dimineața zilei de 9 martie 1950, aceștia au fost îmbarcați într-un vagon-dubă al DGP cu destinația Timișoara. Au fost împușcați pe drum în noaptea de 9/10 martie 1950, sub motivația că ar fi încercat să fugă de sub escortă. Iată și numele celor 16 împușcați din „Trenul Morții”: Constantin Lache, Nicolae Roșculeț, Manea Duțu, Constantin Tudoran, Ioan Topârceanu, Ioan Pițigoi, Stere Stercu, Gheorghe Gușiță, Nicolae Dobromir, Gheorghe Tomoșoiu, Iordan Nicolau, Alexandru Gogu, Marin Cenușe, Gheorghe Tofan, Ioan Filip și Dumitru Negroiu⁴⁹.

Din funcția sa de adjunct al șefului Securității, Nicolschi aviza arestarea și anchetarea persoanelor suspectate că s-ar pronunța împotriva regimului. Într-o notă din 15 aprilie 1952 a structurii 244 din DGSS, sublocotenentul de securitate Marinescu N. propunea arestarea și trimiterea în justiție a „chiaburului” Frunteletă Gheorghe pentru că ar fi lansat zvonuri cu privire la sosirea americanilor, l-ar fi lăudat pe Tito și s-ar fi manifestat ostil față de liderii URSS și Gospodăria Agricolă Colectivă din comuna Bâcleș, județul Mehedinți (în această localitate își avea domiciliul și preotul Frunteletă Gheorghe). Arestarea acestui cetățean a fost aprobată de Nicolschi printr-o apostilă pusă pe nota sublocotenentului Marinescu N⁵⁰.

În ședința de analiză a organelor MSS în problema operațiunilor de capturare a bandelor de fugari din ultimul semestru al anului 1952, Alexandru Nicolschi a fost criticat atât de superiori cât și de inferiori pentru modul defectuos în care coordona activitatea structurilor operative care se ocupau de prinderea „bandiților”. La ședința care a avut loc la 27 ianuarie 1953 a participat întreaga conducere a MSS, dar și o serie de șefi de Direcții și Servicii centrale din instituție. Șefii Serviciilor bande din MSS (locotenent colonelul Pavel Aranici) și DGM (maiorul Gheorghe Aurel), precum și șeful Direcției a III-a contrasabotaj, au fost aspru criticați pentru ineficiența lor în lichidarea rămășițelor bandelor de fugari existente la acea dată (bande care erau alcătuite din criminali politici

⁴⁹ Marius Oprea, „Crimele lui Nicolski. În 1950, șaisprezece oameni au fost uciși într-un vagon penitenciar” în *Cuvântul*, nr. 21 (121), 25-31 mai 1992, p. 6.

⁵⁰ Notă din 15 aprilie 1952 cu propunere de trimitere în justiție a chiaburului Gheorghe Frunteletă din Comuna Bâcleș, satul Corzu, raionul Brabova, regiunea Dolj. Documentul este semnat de către sublocotenentul de securitate Marinescu N. *Istoria comunismului din România. Documente perioada Gheorghe Gheorghiu-Dej (1945-1989)*, volum editat de Mihnea Berindei, Dorin Dobrinu, Armand Goșu, București, Ed. Humanitas, 2009, pp. 365-366.

dar și de drept comun), cât și pentru faptul că nu exista o colaborare între structurile însărcinate cu prinderea fugarilor.

Astfel, ministrul adjunct al Securității Statului, general-maiorul Ioan Vințe, i-a reproșat lui Nicolschi că nu cunoștea situația reală din teren deoarece nu obișnuia să meargă în controale la fața locului iar celălalt ministru adjunct al Securității Statului, general-locotenentul Gheorghe Pintilie, l-a criticat pentru că nu se consulta cu cei din conducerea Direcțiilor operative ale MSS, încercând să rezolve de unul singur toate problemele (însuși ministrul Securității Statului, general-locotenentul Alexandru Drăghici, l-a acuzat pe Nicolschi că nu are o poziție mai fermă și că „tărăgănează” unele lucrări pe linia bandelor). De asemenea, subalternul său, colonelul Francisc Butyka, l-a criticat pentru că nu l-a sprijinit suficient în acțiunile de capturare a bandelor pe locotenent colonelul Pavel Aranici.

Nicolschi s-a apărat spunând că deficiențele apărute în depistarea bandelor au survenit în urma devierii de dreapta (mai – iunie 1952) și că responsabilii de ineficiența structurilor coordonate de el erau colonelul Francisc Butyka și locotenent colonelul Pavel Aranici care nu colaborau între ei, în vederea exploatării materialului informativ⁵¹.

Alexandru Nicolschi a participat și la anchetarea Lotului „Pătrășcanu” după preluarea acestuia de la SSI la MAI. El figurează printre anchetatorii acestui grup alături de foștii săi colegi din Securitate, Gheorghe Pintilie, Petea Goncearuc, Mișu Dulgheru, Ioan Șolțuțiu ș.a.m.d., într-un tabel întocmit de Comisia de partid a CC al PCR care a cercetat abuzurile comise în perioada dejistă sub ministeriatul lui Alexandru Drăghici⁵².

Tot Alexandru Nicolschi a fost implicat și în desfășurarea anchetelor Direcției de Contra Spionaj conduse de colonelul Petea Goncearuc. Un caz în legătură cu care Nicolschi era la curent prin informările ofițerilor de contraspionaj a fost și cel al Constanței Magoș, cetățean român aflat în exilul conspirativ parizian și „extrasă” de către o echipă operativă a Securității (alcătuită printre alții din ofițerii Isidor Hollingher și Gheorghe Filipescu) din Berlinul sovietic. Adusă în țară, Magoș a fost supusă anchetelor

⁵¹ „Proces-verbal din 27 ianuarie 1953. Analiza muncii cu privire la activitatea organelor MSS împotriva bandelor în ultimul semestru al anului 1952”. Marius Oprea, *Banalitatea răului. O istorie a Securității în documente 1949-1989*, Iași, Ed. Polirom, 2002, pp. 303-311.

⁵² Arhiva CNSAS, Fond *Documentar*, Dosar 19, vol. 4, f. 307. Mulțumim istoricului Dumitru Lăcătușu pentru punerea la dispoziție a dosarului.

speciale de la Închisoarea „Malmaison” din Calea Plevnei, sfârșind prin a oferi regimului importante informații despre rețelele emigrației române din Occident⁵³.

Nicolschi și reeducarea prin tortură

Procesul de reeducare prin tortură a fost un experiment inițiat de conducerea Securității, sub stricta supraveghere a consilierilor sovietici din MAI, pus în aplicare prin liderii exponențiali, generalii Gheorghe Pintilie și Alexandru Nicolschi, cu ajutorul subordonaților lor din Direcția a III-a Contrainformații miliție și penitenciare (condusă de colonelul Coman Stoilescu) și Direcția a V-a Cercetări Penale (condusă de colonelul Mișu Dulgheru), dar și din Serviciul inspecției/operativ al Direcției Generale a Penitenciarelor: Iosif Nemeș, locotenent colonelul Tudor Sepeanu și maiorul Alexandru Roșianu. De asemenea, în această operațiune au fost implicați și ofițeri superiori cu funcții de conducere în aparatul central al DGP: locotenent colonelul Ludovic Czeller și locotenent colonelul Marin Constantinescu. Acești ofițeri din Serviciul inspecției/operativ al DGP/DGPCUM care aveau o dublă subordonare față de Securitate și față de aparatul de penitenciare, au coordonat activitatea ofițerilor de contrainformații care au implementat procesul de reeducare în penitenciarele Suceava, Pitești, Gherla, Aiud, Târgu-Ocna, Brașov, Târgșor și Colonia de muncă Peninsula⁵⁴.

În dosarul de anchetă al lui Tudor Sepeanu se găsește și o declarație a colonelului Ioan Baci, șef al DGP/DGPCUM (19 septembrie 1949 – septembrie 1952) și șef al Serviciului penitenciare din MAI (octombrie 1952 – octombrie 1953), în care acesta povestea discuțiile pe care le-a avut cu fostul locotenent colonel de securitate Tudor Sepeanu (fost șef al Serviciului inspecției din DGP în perioada 15 ianuarie 1950 – martie 1951) referitor la atrocitățile din penitenciare și aresturile Miliției și Securității. Iată ce relatează Baci în fața anchetatorilor despre discuțiile sale cu Sepeanu:

⁵³ Pentru detalii privind cazul soților Magoș și a celorlalți „spioni” urmăriți de Securitate, vezi Claudiu Secașiu, „Preliminariile unui proces politic îndelung amânat”, în *Anii 1954-1960: fluxurile și refluxurile stalinismului. Analele Sighet 8, Fundația Academia Civică*, 2000, pp. 369-379.

⁵⁴ Despre istoricul procesului de reeducare prin tortură vezi ultimele apariții dedicate acestui subiect: Alin Mureșan, *Pitești. Cronica unei sinucideri asistate*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Iași, Ed. Polirom, 2011; Mircea Stănescu, *Reeducarea în România comunistă (1945-1952). Aiud, Suceava, Pitești, Brașov*, vol. I, Iași, Ed. Polirom, 2010; Mircea Stănescu, *Reeducarea în România comunistă (1948-1955). Târgșor, Gherla*, vol. II, Iași, Ed. Polirom, 2010.

Lam chemat pe Sepeanu și iam arătat că sunt informat că bătaia a fost extinsă la mai multe închisori. Sepeanu mia spus că metodele pe care le folosesc ei sunt cunoscute și aprobate de Tov. Pintilie, Nicolschi și Mazuru (...) Iam spus că ce rost are să internăm deținuți la spital dacă ei sunt bătuți el mia răspuns că nu are importanță că acestea sunt în interesul poporului și a Republicii și a început să mi spună de bătaia și metodele de la Miliție și Securitate mia spus că el când a fost la Miliția Capitalei a împușcat pe toți spărgători de case de bani iar când a condus Securitatea Capitalei bătea de sărea sângele în tavan. Că la Securitate se bate științific la tălpi încălțat cu nisip și alte metode că tov. Nicolschi folosește aceste metode și că la legionari li se aplică și fieru roșu și lui legionaru Toban (Ștefan Taban-n.n.) ia aplicat fieru roșu pe fes. Iam arătat că ofițeri de la operativ fac abuzuri că nu respectă programul și că pune deținuți să urmărească cadrele și că consider că aceste metode nu sunt juste el mia spus că nu am decât să mă adresez lui Jianu că el lucrează și raportează și răspunde numai față de „Bătrânu” adică de Tov. Pintilie. Țin să menționez că în perioada 1949-50-51 circa 7-8000 deținuți la dispoziția securității iar vreo 3-4000 la dispoziția Miliției. Aceștia nu erau cu forme legale. Uni deținuți au stat câte 3-4 ani necercetați am făcut zeci de situații și leam trimis la Minister deabia prin 1952 sa început trierea și anchetarea lor. Deasemenea la Penit. Văcărești unde este și Spital erau trimiși deținuți de la Securitate în stare gravă având fracturi la mâini și picioare alți aveau leziuni pe corp uni erau trimiși în stare de demență aceștia sau trimis și în 1952-1953 uni dintre aceștia mureau peste câteva zile iar alți au fost aduși chiar morți dândune ordin să le facem formele că au murit în Spital la Penitenciar⁵⁵.

Despre atrocitățile comise în penitenciarele RPR în perioada 1949 – 1952 a făcut dezvăluiri și Marin Jianu (n. 2 aug. 1913, Aninoasa, jud. Gorj – d. 2 apr. 1994, mun. București), cel care a deținut funcția de adjunct al ministrului Afacerilor Interne în perioada 1948 – 1952. Într-o declarație dată la 26 mai 1953 în timp ce se găsea sub anchetă în stare de arest, Jianu spunea că a știut de „autodemascările” deținuților legionari de la Pitești și Gherla de la locotenent colonelul Tudor Sepeanu, colonelul Mișu Dulgheru și general-maiorul Alexandru Nicolschi, cei care l-au informat asupra introducerii acestui procedeu prin ofițerii nou-înființatului Serviciu de inspecții pendinte de DGP⁵⁶.

În interviul pe care Alexandru Nicolschi i l-a acordat realizatoarei tv Lucia Hossu-Longin în 1991, acesta nega categoric acuzațiile care i se aduceau de către foștii deținuți politici în presa vremii, potrivit cărora ar fi fost unul dintre principalii autori ai „reeducării” și că ar fi făcut numeroase inspecții/vizite în penitenciare pentru a veghea

⁵⁵ Declarația a fost dată de colonelul Baciou Ioan în ziua de 8 februarie 1954. ANIC, Fond *CC al PCR-Secția administrativ-politică*, Dosar 33/1953, ff. 268-275; Mihai Burcea, Marius Stan, Mihail Bumbescu, *op. cit.*, p. 88.

⁵⁶ „Proces-verbal de interogatoriu din 26 mai 1953”. Marius Oprea, *Banalitatea răului. O istorie a Securității în documente 1949-1989*, Iași, Ed. Polirom, 2002, p. 323.

asupra bunei desfășurări a acțiunii. Nicolschi declara senin că nu a călcat niciodată pragul penitenciarului Pitești:

Anticomuniștii întotdeauna rude apropiate cu fascismul (...) Aș vrea spună ei pe ce se bazează aceste informații, care sunt calomniile. Dar de ce fac, știu, îmi dau seama. Pentru că am lovit în legionari. Îi doare! Dar eu consider că eu mi-am făcut o datorie de conștiință, pentru că erau fasciști. Că erau tineri! Și acum neonaziștii în Germania par tot tineri (...) Cum pot eu să-mi asum răspunderea cu ce s-a întâmplat la Pitești când eu nu am avut nici în clin nici în mână cu ceea ce a fost la Pitești (...) În atribuțiunile mele nu intra administrarea sau controlarea sau îndrumarea penitenciarelor

Dacă Nicolschi a inspectat penitenciarele în care s-a practicat reeducarea prin tortură așa cum au afirmat mai mulți deținuți politici după 1989, probabil că nu vom ști niciodată. Însă putem afirma cu certitudine că Nicolschi a fost unul dintre principalii responsabili ai reeducării deoarece în acea perioadă a fost însărcinat cu îndrumarea și coordonarea tuturor Direcțiilor operative din Securitate, inclusiv cele care au inițiat procesul de reeducare.

Declarațiile date de ofițerii superiori Coman Stoilescu (fost șef al Direcției a III-a contrainformații din DGSP) și Tudor Sepeanu (fost șef al Serviciului inspecției din DGP) în anchetele declanșate după stoparea „reeducării”, îl incriminau pe Nicolschi ca fiind cel care coordona direct activitatea structurilor din Securitate care se ocupau cu strângerea de material informativ de la deținuți și cadre:

În Septembrie 1948 am fost însărcinat cu conducerea Direcției a 7-a din Dir. Gen. a Securității Statului. La circa două luni după aceasta (prin luna Noemb. 948) mi-sa trasat sarcina de către tov. General Nicolschi Al. să organizez munca cu oamenii pe care îi aveam pentru a supraveghea informativ personalul angajat al Dir. Gen. a Penit. cât și pe cel din penitenciarele din țară. Am început să organizez munca, însă după circa una lună mi-sa ordonat tot de tov. General Nicolschi să nu mă mai ocup de această muncă, spunându-mi că s-a creat un aparat special pt. această problemă. Mai târziu am auzit că un anume Nemeș a fost însărcinat cu această muncă. Pe Nemeș eu nu lam cunoscut și nici în prezent nu-l cunosc⁵⁷ (Iosif Nemeș a fost primul șef al Serviciului inspecției din DGP funcție pe care a deținut-o în perioada 1949-1950-n.n.).

Aflat în arest, Sepeanu a declarat la interogatoriul său că materialul informativ strâns de la deținuții legionari din penitenciarul Pitești ajungeau la înalți oficiali din MAI, printre care se număra și Nicolschi:

⁵⁷ Declarație dată de colonelul Coman Stoilescu, șef al Serviciului operativ din MAI, în ziua de 10 februarie 1954. Dumitru Lăcătușu, Alin Mureșan (editori) *Casa Terorii. Documente privind penitenciarul Pitești (1947-1977)*, Iași, Ed. Polirom, 2009, p. 187.

Aceste acțiuni au dat loc la mari frământări și au ajuns de multe ori și la loviri, dar acestea a făcut ca să scoatem într-un interval foarte scurt un număr de cca. 500 de declarații pe care DGSS căreia îi duceam acest material (la început D-lui Ministru Adjunct Pintilie Ghe. apoi D-lui Nicolschi Alexandru, apoi D-lui Col. Birtaş Gavrilă și ulterior D-lui Lt. Col. Stoilescu Coman D3) le-au apreciat ca foarte bune și cu mult conținut pentru exploatare înafară. La plecarea mea acțiunea aceasta continua⁵⁸.

Pe lângă demnitățile deținute în administrația de stat, Nicolschi a fost ales în primăvara anului 1950 deputat în Sfatul popular al regiunii București (1950 – ?).

În Comisiile speciale de deportare și fixare a domiciliului obligatoriu

Nicolschi a făcut parte și din Comisia Centrală a MAI care emitea deciziile de stabilire a domiciliului obligatoriu a persoanelor indezirabile regimului de democrație populară (foști moșieri, foști bancheri, foști negustori, etc.). Această Comisie, care funcționa în baza HCM nr. 1554 din 22 august 1952, a emis mai multe Decizii prin care mii de cetățeni români au fost dislocați în Bărăgan sau li s-a fixat domiciliu obligatoriu în diferite localități de pe teritoriul RPR. Dosarele care conțin Deciziile MAI cu tabele nominale ce cuprind numele celor vizați, se găsesc la Arhiva CNSAS, în Fondul *Documentar*.

Această Comisie specială înființată la nivelul conducerii MAI a fost constituită la 25 august 1952 prin Decizia MAI nr. 744 și era alcătuită din ofițeri superiori și generali din Securitate și Miliție: general-locotenent de securitate Gheroghe Pintilie – președinte, general-maior de securitate Alexandru Nicolschi – membru, colonel de securitate Aurel Corin – membru, locotenent colonel de miliție Erdei Iosif – membru, maior de securitate Butyka Francisc – membru, maior de securitate Marin Vintilă – membru, și maior de securitate Einhorn Wilhelm – membru⁵⁹.

După separarea Securității de MAI din septembrie 1952, Comisia Centrală constituită în cadrul MAI anterior cu o lună, a continuat să funcționeze în aceeași formulă, doar că la nou-înființatul Minister al Securității Statului (Securitatea va reveni

⁵⁸ Declarație dată în ziua de 17 februarie 1954 de către Tudor Sepeanu, fost șef al Serviciului inspecții din DGP în perioada 1950-1951. În intervalul noiembrie 1953 – august 1954 s-a aflat în anchetă iar ulterior a fost condamnat la 8 ani muncă silnică (va fi eliberat la 13 noiembrie 1957 printr-un decret de grațiere). *Ibidem*, f. 202.

⁵⁹ Nicoleta Ionescu-Gură, *Dimensiunea represiunii din România în regimul comunist. Dislocări de persoane și fixări de domiciliu obligatoriu*, București, Ed. Corint, 2010, pp. 152-154.

sub controlul MAI un an mai târziu, când MSS va fi desființat). Potrivit Nicoletei Ionescu-Gură, pe parcursul anului 1953, în anumite procese-verbale de dislocare componența Comisiei MSS nu mai figurează nominal. Astfel, la 27 mai 1953, Comisia Specială din MSS care a hotărât stabilirea domiciliului obligatoriu a peste 600 de persoane – printre care și familiile Caracostea, Gheorghe Cantacuzino, Rădulescu Pogoneanu –, era formată din ministrul Securității Statului – general-locotenentul Alexandru Drăghici, omniprezentul general-maior Alexandru Nicolschi, general-maiorul Alexandru Ioan – adjunct al ministrului Afacerilor Interne, general-maiorul Vladimir Mazuru și locotenent colonelul Pavel Aranici⁶⁰.

La data de 15 septembrie 1952, cu trei zile înaintea apariției Decretului nr. 324/1952 prin care Securitatea s-a separat de MAI, Secretariatul CC al PMR a aprobat numirea general-maiorilor Mihail Burcă și Alexandru Nicolschi în funcțiile de miniștri adjuncți ai Afacerilor Interne⁶¹ (15 sept. 1952 – sept. 1953). Numirea lui Nicolschi în funcția de ministru adjunct nu a fost urmată și de HCM-ul sau Decretul de confirmare în funcție. El a fost lăsat la dispoziția celor doi miniștri ai MSS și MAI, urmând să coordoneze anumite sectoare de activitate. În această situație a rămas de fapt până la data de 22 iulie 1957, atunci când a fost numit în funcția de secretar general al MAI. Acest lucru este confirmat chiar de Nicolschi:

Până în 1952 am fost locțiitorul directorului general al securității statului. Din 1952 până în 1956 n-am deținut funcție dar îndeplineam – așa cum mi s-a semnalat de către superiori – atribuțiunile de ministru adjunct. Din 1957 până în 1961 am deținut funcția de secretar general al Ministerului de Interne, unde aveam de rezolvat aceleași probleme⁶².

În ziua de 6 august 1953, Nicolschi a semnat o Decizie de internare în calitate de înalt oficial al Ministerului Securității Statului – Decizia MSS nr. 559 – prin care celor 89 de foști demnitari ai vechiului regim internați administrativ la penitenciarul Sighet Principal li s-a prelungit detenția cu încă 60 de luni. La acea dată, unii dintre cei care figurau pe lista celor 89 de demnitari erau deja morți și îngropați: Ion Rășcanu (decedat la 25 februarie 1952), Constantin Tătăranu (decedat la 6 octombrie 1952), Ion C. Pop (decedat la 10 martie 1953), Gheorghe Brătianu (decedat la 27 aprilie 1953), Aurel Vlad

⁶⁰ *Ibidem*, f. 154.

⁶¹ ANIC, Fond CC al PCR-*Secția administrativ-politică*, Dosar nr. 1/1952, f. 41.

⁶² Lucian Popescu, Mihnea Măruță, „Generalul de Securitate Nicolski mărturisește” în *Nu*, nr. 53, 14-20 octombrie 1991, p. 12.

(2 iunie 1953). Foștii demnitari fuseseră internați administrativ în penitenciarul Sighet Principal pe o perioadă de 24 de luni, la data de 1 august 1951, prin Decizia MAI nr. 334 semnată de ministrul adjunct al Afacerilor Interne (general-locotenent Gheorghe Pintilie)⁶³.

În august 1955, secretarul general al MAI – general-maior Alexandru Nicolschi – susținea accelerarea procesului de recrutare și instruire a informatorilor în cele 18 de comune din Bărăgan unde se găseau dislocații. La începutul anului 1955, în fiecare dintre cele 18 localități „speciale” funcționau Comandaturi MAI formate din câte 2 ofițeri inferiori de securitate. Aceste structuri se aflau în subordinea Serviciului Dislocări și Domicilii Obligatorii din MAI, structură independentă care a funcționat în perioada 1954 – 1956 sub conducerea fostului interbrigandist – locotenent colonelul Einhorn Wilhelm. Nicolschi considera că agentura din localitățile „speciale” coordonată de Comandaturile MAI nu dădea randamentul scontat și solicita recrutarea de noi informatori pentru ținerea sub control a „elementelor dușmănoase” din comunele cu dislocați⁶⁴.

Câteva luni mai târziu, în urma unei HCM privind ridicarea restricțiilor domiciliare unor persoane strămutate din zona de Vest a RPR, același Nicolschi semna Decizia MAI nr. 6.200 din 20 decembrie 1955 prin care s-au ridicat restricțiile domiciliare pentru câteva sute de persoane strămutate în cele 18 comune „speciale”⁶⁵ (majoritatea strămutaților fuseseră deportați din zona de Vest a țării în 1951, fiind suspectați de activitate pro-titoistă). Această decizie nu a vizat însă și alte categorii de dislocați din comunele „speciale” ale MAI din Bărăgan: de ex. foștii moșieri, fabricanți și mari comercianți a căror avere fusese naționalizată.

La sfârșitul lunii martie 1957, ministrul Afacerilor Interne – general-colonelul Alexandru Drăghici – i-a convocat la cabinetul său pe locțiitorii lui comunicându-le că Biroul Politic al CC al PMR a ajuns la concluzia că la MAI sunt prea multe funcții de adjuncți de ministru. În urma acestei ședințe, una dintre funcțiile de locțiitor al ministrului Afacerilor Interne pe problemele muncii de Securitate deținută de general-

⁶³ Andrea Dobeș, *Reprimarea elitelor interbelice Colonia „Dunărea” Sighet (1950-1955)*, Sighetu Marmăției, Ed. Valea Verde, pp. 86-86.

⁶⁴ Nicoleta Ionescu-Gură, *Dimensiunea represiunii din România în regimul comunist. Dislocări de persoane și fixări de domiciliu obligatoriu*, București, Ed. Corint, 2010, pp. 188.

⁶⁵ *Istoria comunismului din România. Documente perioada Gheorghe Gheorghiu-Dej (1945-1989)*, volum editat de Mihnea Berindei, Dorin Dobrinu, Armand Goșu, București, Ed. Humanitas, 2009, pp. 520-521.

maiorul Tănase Evghenie, a fost desființată (ulterior, în mai 1957, generalul Evghenie va fi numit în funcția de șef al Direcției Securității Capitalei). La acea dată, nici măcar general-maiorul Tănase Evghenie nu cunoștea prea bine funcția lui Nicolschi, afirmând despre acesta că „era un fel de secretar general al MAI”. O altă decizie rezultată în urma reducerii funcțiilor de locuitori ai ministrului Afacerilor Interne a fost numirea generalilor de securitate Alexandru Nicolschi și Vasile Negrea în funcțiile de secretari generali ai MAI (11 iulie 1957)⁶⁶. Astfel că ultima funcție deținută de Nicolschi în cadrul MAI a fost cea de secretar general al MAI (22 iul. 1957 – 31 ian. 1961).

În decembrie 1959, Nicolschi a deținut și funcția de președinte al Comisiei de examinare pentru acordarea gradului de maior din MAI. În această calitate era secondat de către maiorul de securitate Mihai Moldoveanu – secretar al Comisiei. În acel an, toți ofițerii inferiori cu gradul de căpitan care au susținut examenul pentru accesarea în corpul ofițerilor superiori din MAI au trecut prin fața acestei Comisii.

În calitatea sa de secretar general al MAI, Nicolschi participa la ședințele de analiză a Direcțiilor centrale și locale ale ministerului. Astfel, în ziua de 12 ianuarie 1960, a prezidat ședința de analiză a activității Direcției regionale MAI Galați, alături de șeful Serviciului inspecției din MAI – general-maiorul Alexandru Demeter, și de șeful Direcției regionale MAI Galați – colonelul Eugen Vistig. În cadrul discuțiilor a fost expus raportul Direcției pe anul 1959 și au fost abordate o serie de probleme care priveau recrutarea de noi informatori, dar și abaterile disciplinare ale cadrelor de securitate din Direcția regională MAI Galați. Luând cuvântul la finalul ședinței, Nicolschi și-a exprimat satisfacția pentru „loviturile simțitoare” aplicate „dușmanului” în anul anterior, însă a precizat că pe viitor aparatul de securitate poate realiza mai mult, fiind necesară „mai multă combativitate, în comparație cu perioada precedentă”. De asemenea, Nicolschi s-a declarat mulțumit de numărul de 1.700 de agenți pe care-i avea Direcția la acea dată, dar și de faptul că două treimi din această rețea fusese recrutată după 1 ianuarie 1958. Iată două fragmente din intervenția lui Nicolschi:

Să trecem, în scurt, în revistă, în ce constă baza operativă a dușmanului în această regiune. Aici s-a citat cifre de sute și mii de elemente capabile să se dedea la acte de trădare și spionaj, pe diferite linii. Avem membri ai fostelor organizații fasciste, în special legionari (10.000-12.000, dau date aproximative),

⁶⁶ Cristina Anisescu și Silviu Moldovan (studiu introductiv și note), *Pseudomemoriile unui general de securitate: documente selectate și editate*, București, Ed. Humanitas, 2007, p. 209.

elemente care sunt deja cunoscute și luate în evidențele regiunii. La fel se prezintă situația cu membrii celorlalte partide politice burgheze (circa 7-10 mii elemente) (...) Trebuie să avem în vedere că o parte din agentura noastră provine din mediul elementelor dușmănoase. Deci, este nevoie ca ea să fie ruptă de influența mediului din care provine⁶⁷.

Într-o notă nedată întocmită probabil cu ocazia trecerii în rezervă de către Direcția cadre a MAI, perioada în care Nicolschi a activat în ilegalitate în UTdC și PCdR era luată în calcul pentru stabilirea vechimii în câmpul muncii și fixarea cuantumului pensiei. În urma analizării dosarului personal, ofițerii de cadre au stabilit vechimea lui Nicolschi pe linie de partid și de stat și au propus fixarea cuantumului pensiei la 2.217 lei pentru 25 de ani vechime în serviciu. După ce Comitetul de partid din MAI va confirma oficial activitatea ilegală desfășurată de Nicolschi în perioada anilor '30, fostul înalt demnitar MAI urma să intre în drepturile de pensie⁶⁸.

A fost trecut în rezervă pe caz de boală cu drept de a purta uniformă, la data de 31 ianuarie 1961 (HCM nr. 61). Trecerea lui pe „linie moartă” s-a produs în contextul românizării aparatului de stat inițiată de Dej la începutul anilor '60 și al eliminării treptate a consilierilor și spionilor sovietici din MAI.

Alexandru Nicolschi a fost un personaj care a stat tot timpul în umbra protectorilor săi din conducerea superioară de partid și de stat, ocupându-se întotdeauna cu treburile „murdare” ale regimului. În memoriile foștilor demnitari comuniști, Nicolschi este pomenit foarte rar, și deși avea o funcție și un grad militar importante, era arareori văzut în public sau în cadrul unor ceremonii oficiale. Alexandru Bârlădeanu, ministru al Comerțului Exterior (1948 – 1954), președinte al CSP (1955 – 1956) și vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (1955 – 1969) declara:

Pe Nikolski nu l-am cunoscut deloc. Nu era de scos în lume, în mod oficial, cu funcțiile ce le avea (...) Sarcinile sale erau de represiune⁶⁹.

La lucrările Comisiei de partid a CC al PCR constituită în noiembrie 1965 pentru a investiga abuzurile comise în vremea în care funcția de ministru al Afacerilor Interne a fost deținută de Alexandru Drăghici, a fost chemat și Alexandru Nicolschi care a declarat

⁶⁷ Florica Dobre (coord.) *Securitatea: structuri-cadre. Obiective și metode (1948-1967)*, vol. I, București, Ed. Enciclopedică, pp. 540-541.

⁶⁸ Arhiva CNSAS, Fond *Cadre*, Dosar nr. 00055, f. 35.

⁶⁹ Lavinia Betea, *Partea lor de adevăr (Alexandru Bârlădeanu despre Dej, Ceaușescu și Iliescu. Convorbiri; Maurer și lumea de ieri. Mărturii despre stalinizarea României; Convorbiri neterminate cu Corneliu Mănescu)*, București, Ed. Compania, 2008, p. 36.

cu greu că în 1949, din dispoziția șefului său (Gheorghe Pintilie), a instalat tehnică operativă la domiciliul și la biroul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej (în ziua de 31 octombrie 1967, Nicolschi a declarat în fața Comisiei că la sfârșitul anilor '40 și începutul anilor '50 au mai fost puși sub supraveghere Lucrețiu Pătrășcanu, Vasile Luca și Teohari Georgescu). De asemenea, fostul colonel de securitate Gavrilă Birtaş, a declarat la rândul-i în fața Comisiei că, în 1951, a primit dispoziție de la Alexandru Nicolschi să-l urmărească îndeaproape pe Ion Gheorghe Maurer, membru în CC al PMR și deputat în MAN la acea vreme⁷⁰. Aceste operațiuni ultra secrete au fost devalate și confirmate în fața Comisiei de partid și de către alți foști ofițeri de securitate, precum coloneii Cornel Golumbovici și Andrei Arghiropol. Cu siguranță că informațiile obținute de Pintilie și Nicolschi din cele mai înalte sfere ale puterii ajungeau la Moscova, polul de influență care-i supraveghea îndeaproape pe liderii comuniști români.

*

Anii '70 îl găsec pe generalul rezervist Nicolschi în poziția de „sfătuitor” al regizorului Sergiu Nicolaescu. Datorită activității sale depuse în cadrul aparatului de stat represiv încă de la începuturile sale, Nicolschi a fost cooptat ca expert/consultant în cadrul câtorva filme regizate de Sergiu Nicolaescu în anii '70, pelicule care tratau problemele cu care s-au confruntat organele de Siguranță/Securitate în primii ani de la instaurarea regimului comunist (de ex. filmul polițist „Cu mâinile curate” – 1972). Numele lui Nicolschi însă nu figurează pe genericele acestor producții. Respectivul lung-metraje aveau ca subiect principal activitatea dusă de partidul comunist în vederea „democratizării aparatului de stat” din Poliție și Siguranță – populate la acea vreme cu „elemente vechi”, corupte și ineficiente –, în lupta cu infraționalitatea⁷¹.

În aprilie 1978, Nicolschi locuia în București, sectorul 2, strada Olga Bancic, nr. 7 (astăzi strada Alexandru Philippide) și beneficia de o pensie MI de 3.520 lei⁷². În 1988, Nicolschi locuia la aceeași adresă iar pensia îi rămăsese fixată la 3.520 lei⁷³. Pe lângă această sumă, cel mai probabil primea și o pensie specială de fost deținut politic deoarece

⁷⁰ Marius Oprea, *Banalitatea răului. O istorie a Securității în documente 1949-1989*, Iași, Ed. Polirom, 2002, pp. 75, 380 și 564.

⁷¹ Lucian Popescu, Mihnea Măruță, „Generalul de Securitate Nicolski mărturisește” în *Nu*, nr. 51, 23-30 septembrie 1991, p. 12.

⁷² Decretul Prezidențial nr. 83 din 10 aprilie 1978 privind majorarea unor pensii. ANIC, Fond *Decrete Prezidențiale*, Dosar nr. 108/1978, fv. 70.

⁷³ ANIC, Fond *CC al PCR-Secția organizatorică*, Dosar nr. 10/1988, fv. 74.

într-un interviu acordat în 1991 săptămânalului „Nu”, a afirmat singur că pensia lui înainte de 1989 era de 4.200⁷⁴. Pe aceeași stradă, dar la numărul 9, a locuit în anii '70 scriitorul Dinu Pillat (1921 – 1975), fost deținut politic în perioada 1959 – 1964 (vezi procesul „Noica-Pillat”).

În 1958, Nicolschi a reușit să absolute la fără frecvență Institutul de Științe Economice și Planificare „V. I. Lenin” din București (azi Academia de Studii Economice). Nu cunoaștem data la care a reușit să-și finalizeze studiile medii, însă este posibil ca acest lucru să se fi întâmplat în anii '50 la secția seral sau fără frecvență.

În 1946 se căsătorise cu Josefina Marcovici (n. ? – d. nov. 1992, mun. București) care deținea funcția de șef de Birou în Direcția Generală a Poliției. La jumătatea anilor '50, Josefina Nicolschi lucra la Direcția Generală a Miliției cu gradul de maior și funcția de șef de Birou. Tatăl soției a fost director și coproprietar al Băncii Române din Buzău până în 1940, iar din acel an s-a ocupat cu negoțul de cereale (a decedat în 1946).

Decorații

Prin Decretul nr. 2170 din 29 decembrie 1948, tovarășului Nicolschi Alexandru din Securitate i s-a conferit Ordinul „Steaua Republicii Populare Române”, clasa a IV-a⁷⁵.

Prin Decretul nr. 875 din 20 august 1949, generalului-maior Nicolschi Alexandru i s-a conferit Ordinul „Steaua Republicii Populare Române”, clasa a III-a⁷⁶.

Cu prilejul celei de-a 5-a aniversări a RPR, prin Decretul nr. 508 din 24 decembrie 1952, general-maiorului Nicolschi Alexandru i s-a conferit Medalia „A cincea aniversare a Republicii Populare Române” pentru „lupta și munca duse în vederea făuririi, consolidării și prosperării Republicii Populare Române”⁷⁷.

⁷⁴ Lucian Popescu, Mihnea Măruță, „Generalul de Securitate Nicolski mărturisește” în *Nu*, nr. 52, 3-11 octombrie 1991, p. 12.

⁷⁵ Decretul nr. 2170 din 29 decembrie 1948 privind acordarea Ordinului „Steaua Republicii Populare Române”. ANIC, Fond *Consiliul de Stat-Decrete*, Dosar nr. 14/1948, f. 416.

⁷⁶ Decretul nr. 875 din 20 august 1949 privind acordarea unor decorații. *Buletinul Oficial al Republicii Populare Române*, Anul I, nr. 55, 22 august 1949.

⁷⁷ Decretul nr. 508 din 24 decembrie 1952 pentru conferirea Medaliei „A cincea aniversare a Republicii Populare Române” publicat în *Buletinul Oficial al Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române*, nr. 13 din 29 decembrie 1952.

Prin Decretul nr. 368 din 21 august 1954, i s-a conferit Ordinul „Steaua Republicii Populare Române”, clasa a III-a pentru „merite deosebite pe tărâmul construcției de Stat, economice, sociale și culturale cu ocazia celei de-a zecea aniversări a Patriei noastre”⁷⁸.

Prin Decretul nr. 484 din 4 noiembrie 1955, a fost decorat cu Ordinul „Steaua Republicii Populare Române”, clasa a V-a pentru „pentru faptele de arme și contribuția adusă la lupta împotriva fascismului”⁷⁹. Prin acest act normativ i s-a preschimbat Ordinul „Coroana României”, clasa a V-a, primit în anii '40, cu Ordinul „Steaua Republicii Populare Române”, clasa a V-a.

Prin Decretul nr. 518 din 24 noiembrie 1955, i s-a conferit Medalia „Meritul Militar”, clasa a II-a, pentru 5 ani vechime în serviciul MAI⁸⁰.

Prin Decretul nr. 613 din 30 decembrie 1957, i s-a conferit Ordinul „Muncii”, clasa a II-a cu „ocazia celei de a zecea aniversări a proclamării Republicii Populare Române și pentru merite deosebite în îndeplinirea sarcinilor date de Partidul Muncitoresc Român, pentru merite deosebite pe tărâmul construcției de stat, economice, sociale, culturale și obștești”⁸¹.

Prin Decretul nr. 30 din 31 ianuarie 1959, i s-a conferit Medalia „Meritul Militar”, clasa I, pentru „10 ani vechime în serviciul militar activ”⁸².

Prin Decretul nr. 308 din 12 august 1959, general-maiorului Nicolschi A. Alexandru i s-a conferit Ordinul „23 August”, clasa a III-a, pentru „contribuția activă la întărirea regimului democrat-popular”⁸³.

Prin Decretul nr. 120 din 6 mai 1961, tovarășului Alexandru A. Nicolschi i s-a conferit Medalia „40 de ani de la înființarea Partidului Comunist din România” pentru

⁷⁸ Decretul nr. 368 din 21 august 1954 pentru conferirea Ordinului „Steaua Republicii Populare Române”, Ordinului „Muncii” și a Medaliei „Muncii”, unor tovarăși. ANIC, Fond *Consiliul de Stat-Decrete*, Dosar nr. 14/1954, f. 2.

⁷⁹ Decretul nr. 484 din 4 noiembrie 1955 pentru conferirea ordinului „Steaua Republicii Populare Române” unor ofițeri, sergenți și angajați civili din Ministerul Afacerilor Interne. *Ibidem*, Dosar nr. 9/1955, f. 132.

⁸⁰ Decretul nr. 518 din 24 noiembrie 1955 pentru conferirea Medaliei „Meritul Militar” unor ofițeri și sergenți din Ministerul Afacerilor Interne. *Ibidem*, Dosar nr. 10/1955, f. 47.

⁸¹ Decretul nr. 613 din 30 decembrie 1957 pentru conferirea unor medalii. *Ibidem*, Dosar nr. 15/1957, f. 175.

⁸² Decretul nr. 30 din 31 ianuarie 1959 privind conferirea Medaliei „Meritul Militar” clasa a I-a generalului-maior Nicolschi Alexandru din cadrul Ministerului Afacerilor Interne. *Ibidem*, Dosar nr. 30/1959, f. 1.

⁸³ Decretul nr. 308 din 12 august 1959 privind conferirea unor titluri, ordine și medalii. *Ibidem*, Dosar nr. 308/1959, f. 8.

„activitate îndelungată în mișcarea muncitorească și merite în opera de construire a socialismului”⁸⁴.

Prin Decretul nr. 157 din 4 mai 1971, a fost decorat cu Ordinul „Tudor Vladimirescu”, clasa a II-a⁸⁵.

Grade profesionale

Comisar-șef (mai 1945); subinspector (1 oct. 1945); inspector general-șef (1 sept. 1946)

Grade militare

General-maior (1 sept. 1948). La data de 21 februarie 1959, prin HCM nr. 199, general-maiorul Nicolschi Alexandru a fost înaintat la gradul de general-locotenent iar colonelului Negrea Vasile i s-a acordat gradul de general-maior.

Nicolschi după 1989

După evenimentele din decembrie 1989, pensionarul Alexandru Nicolschi a acordat doar două interviuri: ziaristilor Lucian Popescu și Mihnea Măruță de la publicația clujeană „Nu” și realizatoarei tv Lucia Hossu-Longin.

În interviul din 1991 acordat ziaristilor Lucian Popescu și Mihnea Măruță și care a apărut pe parcursul mai multor numere ale săptămânalului „NU”, Nicolschi se arăta indignat de neadevărurile publicate de Virgil Ierunca în „Fenomenul Pitești”, afirmând că de fapt cartea nu ar fi fost scrisă de Ierunca, ci de anumite cadre din fosta Securitate. Nicolschi nega orice implicare a sa în procesul de reeducare prin tortură demarat la penitenciarul Suceava în 1949, dar și în orice acțiune întreprinsă de Securitate în vederea capturării partizanilor anticomuniști. Interviul lasă impresia că Securitatea nu a avut nicio

⁸⁴ Decretul nr. 120 din 6 mai 1961 pentru conferirea Medaliei „40 de ani de la înființarea Partidului Comunist din România”. *Ibidem*, Dosar nr. 120/1961, f. 6.

⁸⁵ Decretul nr. 157 din 4 mai 1971 privind conferirea unor ordine ale Republicii Socialiste România publicat în *Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România*, partea I, nr. 96 din 6 august 1971.

atribuție pe linie represivă iar Nicolschi nu a avut cunoștință de niciun fel de abuz petrecut în aresturile și locurile de deținere de pe cuprinsul RPR:

N-am trimis oameni să moară și să sufere. Eu luam măsurile față de ei pentru anumite activități. Pentru activitățile lor pentru care au fost trimiși în judecată au fost puși în închisoare. Regimul care se aplica acolo, asta era altceva. Dacă s-a aplicat acest tratament, eu nu înțeleg de ce discutați cu mine și nu cu cei care...⁸⁶

Suplimentar, Nicolschi și-a exprimat intenția de a o da în judecată pentru calomnie pe Lucia Hossu-Longin pentru că i-ar fi „pus în cârcă” uciderea lui Ștefan Foriș de către șoferul său în 1946 (ucigașii lui Foriș fuseseră identificați în 1968 de Comisia de partid a CC al PCR: Gheorghe Pintilie și șoferul său).

Finalul interviului se încheie cu câteva considerații asupra vieții politice și cu nedumerirea lui Nicolschi în privința celor care au beneficiat de pe urma regimului comunist și care, în opinia sa, după 1989 și-au renegat trecutul și au devenit unii dintre cei mai vehemenți anticomuniști. Cel luat în „vizor” de Nicolschi era ministrul Culturii de la acea vreme, Andrei Pleșu:

Aceia care au beneficiat cel mai mult și au profitat în perioada lui Ceaușescu, aceia strigă cel mai mult împotriva comunismului (...) Eu știu că înainte de alegeri, când i-a pus reporterul întrebarea, el cam așa a spus că: „una e ce s-a petrecut, alta e ideea” (se referă la președintele României de la acea vreme, Ion Iliescu-n.n.). Ideea e generoasă, spune el. Și apoi ce să facem cu membrii de partid, 3.800.000 de membri de partid, cu familiile lor, prietenii lor, uteciștii...? Țștia furnizează majoritatea. Ce să facem cu ei ? Tocmai pentru că el așa a vorbit, a obținut 85% din voturi. Dacă vorbea altfel, atunci nu obținea 85% din voturi. La un moment dat s-a zvonit că pe ministrul Pleșu vor să-l înlocuiască și că ar fi vorba și de candidatura lui Paul Everac. Everac răspunde în „Libertatea” așa tăios, într-un pamflet. El spune „eu nu pot să-l jignesc pe omul care m-a ajutat și să-l repugn astăzi”. S-a referit la Pleșu care a studiat în străinătate iar familia lui s-a plimbat în străinătate. Nu înseamnă că el e obligat să susțină regimul, dar nici să nu se erijeze în mare luptător anticomunist, când Pârvulescu ridicându-se împotriva lui Ceaușescu n-a găsit nici un susținător⁸⁷.

Opiniile lui Nicolschi sunt totuși de citit la rubrica „fapte diverse”, în condițiile în care el nu reprezintă nici instanța morală, nici intelectuală. Gândurile sale nu umanizează nici pe departe criminalul feroce care a fost, ci, într-o paradigmă deja clasică arendtiană, îl banalizează până la stupoare.

⁸⁶ Lucian Popescu, Mihnea Măruță, „Generalul de Securitate Nicolski mărturisește” în *Nu*, nr. 52, 3-11 octombrie 1991, p. 12.

⁸⁷ *Ibidem*, nr. 53, 14-20 octombrie 1991, p. 12.

După 1989, în presa centrală românească s-a vehiculat informația potrivit căreia Teodor Brateș, fost redactor-șef adjunct al emisiunii informative „Telejurnal” a televiziunii române și personaj-cheie al Revoluției din decembrie 1989, ar fi fost ginerele lui Nicolschi. Această informație este însă dezmințită categoric de Brateș într-un interviu acordat ziarului „Adevărul” în ziua de 21 martie 2010, în care susținea că este ginerele „unui cetățean român din comuna Crăciunești, județul Mureș, care a emigrat în anii ’30 în America de Sud”⁸⁸.

Nicolschi a decedat la 16 aprilie 1992 în urma unui atac de cord, cu o zi înaintea datei la care fusese chemat de către Direcția I cercetări penale și criminalistică din Procuratura Generală a României pentru a fi audiat în procesul comunismului⁸⁹ (citația îi fusese înmănată pe 15 aprilie 1992). A fost incinerat la Crematoriul „Cenușa” din Capitală.

Despre funeraliile fostului torționar comunist există o singură relatare de la fața locului, cea a ziaristului Nicolae Nistoroiu de la „Zig Zag”, care în ziua de 17 aprilie 1992 a reușit să pătrundă în locuința lui Nicolschi cu ajutorul procurorului Șerban Niculescu din Procuratura Generală a României. Procurorul venise la domiciliul lui Nicolschi pentru a se convinge că nu a fugit din țară, așa cum se zvonise:

O ia înainte pe scara interioară. Eu după dânsul. Omul din casă, care mă crede de la Procuratură, ne urmează. „Domnilor, sus e soția lui. E ne bună. Face criză, dacă sunt femei în preajmă. Nu suportă decât bărbați”. Până sus încerc să aflu de la gazdă-care se numește Isac și este ginerele lui Nicolski-câte ceva despre cum a murit tata-socru. Iată filmul întâmplării: Vineri dimineața, soția, care este fiica adoptivă a soților Nicolski (Paula Isac-n.n.), a trecut ca de obicei să-i aprovizioneze cu alimente. În casă l-a găsit pe Nicolski prăbușit. Făcuse infarct. Anul acesta împlinea 77 de ani. Soția lui, Iosefina, cu câțiva ani mai în vârstă, nu realiza, spune ginerele, că soțul i-a murit sub ochi⁹⁰.

În același săptămânal a apărut în numărul următor și o fotografie realizată de fotograful Andrei Antică, înfățișându-l pe Alexandru Nicolschi decedat în coșciug și înconjurat de flori⁹¹.

⁸⁸ Cristian Delcea, Andrei Crăciun, *Teodor Brateș „amfitrionul” Revoluției: „Am intrat în direct pentru că aveam texte”* în *Adevărul*, 21 martie 2010, http://www.adevarul.ro/sfarsitul_cestilor/Teodor_Brates-amfitrionul-Revolutiei--Am_intrat_in_direct_fiindca_aveam_texte_0_229177484.html, site accesat la 12 aprilie 2011, orele 11:30.

⁸⁹ Corneliu Crăciun, *Dicționarul comunizantilor din noaptea de 23 spre 24 august 1944*, Oradea, Ed. Primus, 2009, p. 565.

⁹⁰ Nicolae Nistoroiu „L-am văzut pe Nicolski mort” în *Zig Zag*, nr. 14, 23-29 aprilie 1992, p. 6.

⁹¹ *Ibidem*, nr. 15, mai 1992, p. 6.

După câteva luni de la decesul lui Nicolschi și la o lună de la moartea soției acestuia, Paula Isac – fiica adoptivă a soților Nicolschi – a acordat un scurt interviu săptămânalului „Expres”, în care a vorbit despre casa din strada Alexandru Philippide, amenințările pe care le-a primit după 1989 și momentul în care a decedat tatăl său:

M-a dezamăgit „Memorialul durerii” în care s-au prezentat trunchiat fragmente filmate când trăia încă tata; apoi au apărut tot felul de insinuări în presă precum că rudele se zbat să obțină casa părinților, lucru complet neadevărat, casa fiind deja predată fără pretenții, în bună regulă. În fine, n-are rost să continui... Am un băiat de crescut, sunt un om care a încercat să-și vadă decent de profesiune și familie, așa că e firesc să nu am încredere în nimeni, cu atât mai mult cu cât m-am trezit pe ușa apartamentului unde locuiesc și cu diverse semne supărătoare, lipsite de sens (...) N-are rost să detaliez. Mi s-a desenat pe ușa steaua lui David, chestii din astea fără noimă, cuvinte jignitoare (...) Tot ce pot să vă spun e că atunci când i s-a făcut rău tatei, am chemat de mai multe ori Salvarea și Salvarea n-a vrut pur și simplu să vină!⁹².

La doar două săptămâni de la decesul lui Nicolschi, procurorii s-au prezentat la vila lui Alexandru Drăghici din strada Sofia pentru a-l întreba de ce nu a dat curs citațiilor prin care fusese chemat la audieri. Cu această ocazie s-a constatat că Drăghici a fugit din România, la scurtă vreme după ce AFDPR a depus la Procuratura Generală a României (2 septembrie 1991) un denunț penal împotriva responsabililor vinovați de crime contra opozanților politici. Abia în mai 1992, autoritățile române au „aflat” de dispariția misterioasă a lui Drăghici deși, după ce AFDPR a depus denunțul penal la Procuratura Generală, în fața casei lui Drăghici fusese postată o mașină cu număr de armată tocmai pentru a împiedica fuga acestuia. Ulterior, în toamna anului 1992, în urma unor investigații jurnalistice realizate de către jurnaliștii săptămânalului „Expres”, s-a aflat că Drăghici a fugit în Ungaria, acolo unde a și decedat un an mai târziu.

După ce în ziua de 2 septembrie 1991 AFDPR a depus la Procuratura Generală a României un denunț penal împotriva celor vinovați de crime împotriva umanității, Ministerul Public a intrat în faza procedurală a actelor premergătoare prin care se strângeau o serie de probe de la instituțiile care dețineau documente ale fostelor organe de stat represive (SRI, MI, MAPN și MJ)⁹³. Azi putem afirma că instituția Parchetului se

⁹² Cristian Pavel, „Alexandru Nicolski – portret post-mortem al torționarului. Convorbire cu d-na Paula Isac, fiica adoptivă a lui Alexandru Nicolski” în *Expres*, nr. 50 (150), 15-21 decembrie 1992.

⁹³ În septembrie 1991, procurorul Eugen Vasiliu, șef al Direcției cercetări penale și criminalistică din Procuratura Generală a României, a fost însărcinat să instrumenteze dosarul „Procesului Comunismului”. Unul dintre demersurile întreprinse de Vasiliu în acest dosar a fost cererea adresată SRI prin care solicita dosarul de cadre al lui Nicolschi (cel care azi se află în custodia CNSAS), însă nu a primit decât o foaie cu

află în aceeași fază „a actelor premergătoare”, din moment ce au trecut mai bine de 20 ani și niciun general din aparatul de securitate nu a fost judecat și/sau condamnat. Totodată, putem afirma că nici regimurile politice care s-au succedat la putere după 1989 nu s-au preocupat cu adevărat de modificarea sau îmbunătățirea legislației penale în vederea trimiterii în justiție și a pedepsirii celor care se fac vinovați de crime și abuzuri comise în perioada 1945 – 1989.

funcțiile deținute de acesta în MAI. Răzvan Popescu, „Nicolski și Drăghici încep să transpire” în *Ibidem*, 11-17 februarie 1992.

Lista abrevierilor

- AANP – Arhiva Administrației Naționale a Penitenciarelor
ACNSAS – Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității
AFDPR – Asociația Foștilor Deținuți Politici din România
ANIC – Arhivele Naționale Istorice Centrale
CC – Comitetul Central
CSP – Comitetul de Stat al Planificării
d. – decedat
DGM – Direcția Generală a Miliției a funcționat în perioada 1949 – 1968
DGP – Direcția Generală a Penitenciarelor
DGPCUM – Direcția Generală a Penitenciarelor Coloniilor și Unităților de Muncă, a funcționat în perioada ianuarie 1951 – octombrie 1952.
DGSP – Direcția Generală a Securității Poporului (a funcționat între 30 august 1948 și 30 martie 1951. Prin Decretul nr. 50 din 30 martie 1951, DGSP își schimbă denumirea în Direcția Generală a Securității Statului).
DGSS – Direcția Generală a Siguranței Statului a funcționat între 1947 – 1948
DGSS – Direcția Generală a Securității Statului. A funcționat între 30 martie 1951 – 20 septembrie 1952, când DGSS s-a transformat în MSS și s-a separat de MAI. După numai un an de zile MSS va reveni în subordinea MAI (septembrie 1953).
DRSP – Direcția Regională a Securității Poporului
Ed. – Editură
f. – filă
HCM – Hotărâre a Consiliului de Miniștri
IICCMER – Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc
MAI – Ministerul Afacerilor Interne (1948 – 1972)
MAN – Marea Adunare Națională
MApN – Ministerul Apărării Naționale
MFA – Ministerul Forțelor Armate

MI – Ministerul de Interne (1972 – 1989)

MJ – Ministerul Justiției

MOPR – Mezhdunarodnoye Obshtchestvo Pomoshtchi Revolutzioneram
(Organizația internațională de ajutorare a revoluționarilor/Ajutorul Roșu)

MSS – Ministerul Securității Statului (a funcționat independent de MAI între
septembrie 1952 – septembrie 1953).

mun. – municipiu

n. – născut

n.n. – nota noastră

NKVD – Narodnii Komissariat Vnutrennih Del (Comisariatul Poporului pentru
Afaceri Interne).

nr. – numărul

PCdR – Partidul Comunist din România (1921 – 1945)

PCR – Partidul Comunist Român (1945 – 1948 și 1965 – 1989)

PMR – Partidul Muncitoresc Român (1948 – 1965)

PNL – Partidul Național Liberal

PNT – Partidul Național Țărănesc

RPR – Republica Populară Română

RSR – Republica Socialistă România

SRI – Serviciul Român de Informații

SSI – Serviciului Special de Informații (prin decizia ministerială nr. 79 din 27
aprilie 1945, Serviciul de Informații este trecut în subordinea Președinției Consiliului de
Miniștri, fiind redenumit: Serviciul Special de Informații. În martie 1951, SSI a fost
trecut în subordinea Direcției Generale a Securității Statului).

SUA – Statele Unite ale Americii

URSS – Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice

UTCdR – Uniunea Tineretului Comunist din România